

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas vārdā

Rīgā 2018. gada 26. aprīlī

lietā Nr. 2017-18-01

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētāja Ineta Ziemele, tiesneši Sanita Osipova, Aldis Laviņš, Gunārs Kusiņš, Daiga Rezevska, Jānis Neimanis un Artūrs Kučs,

pēc Augstākās tiesas pieteikuma,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 9. punktu, 19.¹ pantu un 28.¹ pantu, rakstveida procesā 2018. gada 27. marta tiesas sēdē izskatīja lietu

“Par Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrās daļas un 8. panta ceturtais daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 99. un 102. pantam un par Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91., 99. un 102. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrā daļa noteic, ka desmit (vai vairāk) vienas konfesijas draudzes, kas ir reģistrētas Latvijā, var izveidot reliģisko savienību (baznīcu) un ka šis noteikums neattiecas uz šā likuma 8. panta ceturtajā daļā norādītajām reliģiskajām organizācijām.

Reliģisko organizāciju likuma 8. panta ceturtais daļa noteic, ka draudzēm, kuras pirmo reizi uzsāk darbību Latvijā un nepieder pie valstī jau reģistrētajām reliģiskajām savienībām (baznīcām) (turpmāk arī – jaunizveidotas draudzes), pirmo desmit gadu laikā katru gadu jāpārreģistrējas reģistra iestādē un ka, pārreģistrējot reliģisko organizāciju, reģistra iestāde pamatojas uz Tieslietu ministrijas sniegto

atzinumu par reliģiskās organizācijas iepriekšējā perioda darbības atbilstību normatīvo aktu prasībām.

Savukārt Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešā daļa noteic, ka vienas konfesijas draudzes var izveidot valstī tikai vienu reliģisko savienību (baznīcu).

2. Pieteikuma iesniedzēja – Augstākā tiesa (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) – norāda, ka administratīvajā lietā Nr. A420410213 ir izskatāms jautājums par reliģiskas kopienas tiesībām izveidot reliģisko savienību (baznīcu). Apstrīdētās normas to liedzot.

Reliģiskā kopiena “Latvijas Pareizticīgā Autonomā Baznīca” (turpmāk – Latvijas Pareizticīgā autonomā baznīca) esot vērsusies Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā ar lūgumu par tās ierakstīšanu reliģisko organizāciju un to iestāžu reģistrā. Taču Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrs šo lūgumu noraidījis. Tāpēc minētā reliģiskā kopiena vērsusies administratīvajā tiesā ar pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu – tās ierakstīšanu reliģisko organizāciju un to iestāžu reģistrā.

Latvijas Pareizticīgajai autonomajai baznīcai esot atteikts baznīcas statuss un attiecīgi arī juridiskās personas statuss, jo tā neatbilstot Reliģisko organizāciju likuma prasībām. Reliģiskajai organizācijai gan esot ļauts darboties kā draudžu grupai, bet draudzes esot teritoriāli ierobežoti veidojumi. Reliģisko kopienu veidojošajām draudzēm bez baznīcas statusa esot apgrūtināta vienota rīcība baznīcas vārdā, kā arī tikt lietotas būtiskas reliģijas brīvības izpausmes. Līdz ar to, atsakoties reģistrēt Latvijas Pareizticīgo autonomo baznīcu, esot ierobežotas tās tiesības, kas garantētas Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 99. un 102. pantā.

Reliģiskām kopienām neesot pienākuma reģistrēties reliģisko organizāciju un to iestāžu reģistrā, tāpēc to pirmreizējās reģistrācijas brīdis varot nesakrist ar faktisko darbības uzsākšanas brīdi. Pārreģistrāciju varot veikt tikai pēc pirmreizējās reģistrācijas. Tas nozīmējot, ka Reliģisko organizāciju likuma 8. panta ceturtajā daļā noteiktais pārreģistrācijas termiņš var sākties tikai pēc tam, kad reliģiska kopiena izmantojusi savas tiesības un reģistrējusies kā draudze. Tātad pārreģistrācijas pienākums esot draudzēm pirmo desmit gadu laikā no pirmās reģistrācijas brīža, bet šajā laikā tās nevarot izveidot baznīcu.

Neesot šaubu par to, ka Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrā daļa un 8. panta ceturtā daļa ir pieņemta, ievērojot normatīvajos aktos paredzēto kārtību, izsludināta un publiski pieejama atbilstoši normatīvo aktu prasībām, kā arī pietiekami skaidri formulēta. Līdz ar to šajās normās ietvertais ierobežojums esot noteikts ar likumu.

Ierobežojumam, kas liedz izveidot baznīcu pirms pārreģistrācijas perioda beigām, esot leģitīms mērķis – publiskās kārtības nodrošināšana, pārliecinoties par to, ka baznīcu veidojošās draudzes ievēro normatīvos aktus, kā arī ir stabilas un spēj pastāvēt ilgstoši.

Taču Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka valsts izraudzītie leģitīmā mērķa sasniegšanas līdzekļi nav samērīgi. Leģitīmo mērķi varot sasniegt ar mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Pārliecināties par to, ka reliģiskā organizācija ievēro normatīvo aktu prasības, esot iespējams daudz īsākā laikā. Neesot nepieciešams desmit gadus ilgs nogaidīšanas un pārreģistrācijas periods, īpaši attiecībā uz pasaulē un Latvijā jau labi pazīstamām reliģiskām kopienām. Turklāt kontrolēt normatīvo aktu ievērošanu varot ar līdzekļiem, kas nav tik ierobežojoši. Savukārt šaubas par reliģiskās organizācijas stabilitāti varētu būt pamatotas tikai jaunu un nezināmu reliģisko organizāciju gadījumā. Neērtības, ko reliģiskā organizācija ciešot šo desmit gadu laikā, esot lielākas nekā sabiedrības gūtais labums. Līdz ar to ierobežojums, kas liedz desmit draudzēm izveidot baznīcu pirms desmit gadus ilgā pārreģistrācijas perioda beigām, neesot samērīgs un neatbilstot Satversmes 99. un 102. pantam.

Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešajā daļā esot paredzēts vēl viens ierobežojums reliģiskās savienības izveidošanai, proti, vienas konfesijas draudzes varot izveidot valstī tikai vienu reliģisko savienību (baznīcu). Tā kā Latvijā pareizticīgo konfesijā jau esot reģistrēta reliģiska savienība (baznīca), konkrētajā gadījumā reģistrēt citu reliģisko kopienu kā baznīcu esot liegts.

Neesot šaubu par to, ka arī šī norma ir pieņemta, ievērojot normatīvajos aktos paredzēto kārtību, ir izsludināta un publiski pieejama atbilstoši normatīvo aktu prasībām, kā arī ir pietiekami skaidri formulēta. Līdz ar to pamattiesību ierobežojums esot noteikts ar likumu. Tāpat arī šim ierobežojumam varētu būt leģitīms mērķis – nodrošināt publisko kārtību, kā arī vienkāršot valsts attiecības ar reliģiskās konfesijas pārstāvjiem. Tomēr arī šim reliģiskās brīvības ierobežojumam esot jābūt demokrātiskā sabiedrībā nepieciešamam un samērīgam.

Ierobežojums, kas paredz, ka vienas konfesijas ietvaros var izveidot tikai vienu baznīcu, neesot nepieciešams un samērīgs. Valstij vajagot ievērot neitralitāti un nevajadzētu iejaukties reliģijas lietās, liekot visām reliģiskajām grupām apvienoties un pakļauties vienai vadībai vai arī liedzot tām apvienoties organizatoriskās struktūrās pēc pašu ticīgo ieskata. Valsts pienākums esot nodrošināt to, ka vairākas reliģiskās organizācijas var mierīgi pastāvēt līdzās. Turklāt esot jāņem vērā, ka pastāv arī tādi reliģiskie virzieni, kuriem vēsturiski nekad nav bijis vienotas hierarhiskas struktūras.

Fakts, ka valsts ir piešķirusi dažādas privilēģijas (piemēram, Civillikuma 51. pantā paredzētās tiesības) dažām konfesijām, pieņemot, ka attiecīgai konfesijai ir

tikai viena vadība, nevarot liegt reliģiskajai organizācijai tiesības iegūt juridiskās personas statusu, lai tā spētu adekvāti īstenot savu reliģijas brīvību. Esot mazāk ierobežojoši līdzekļi attiecību veidošanai ar reliģiskajām organizācijām. Valstij pat vajagot nodrošināt vienlīdzīgu pieeju privilēģijām, kas šobrīd paredzētas tikai dažām konfesijām.

Ļaujot vienas konfesijas draudzēm izveidot tikai vienu baznīcu, pārējām draudzēm tiek nodarīts kaitējums, un tas esot lielāks nekā labums, ko sabiedrība iegūst no šāda ierobežojuma. Turklāt valsts bez pamata dodot priekšroku tikai vienai reliģiskajai savienībai konfesijas ietvaros, ļaujot tai iegūt baznīcas statusu.

Līdz ar to ierobežojums, atbilstoši kuram vienas konfesijas draudzes var izveidot tikai vienu baznīcu, neesot samērīgs un neatbilstot Satversmes 99. un 102. pantam.

Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešā daļa arī nostādot nevienlīdzīgā situācijā dažādas reliģiskās grupas vienas konfesijas ietvaros, jo ļaujot reliģiskās savienības (baznīcas) statusu piešķirt tikai vienai no šīm grupām, proti, pirmajai, kas to vēlas, bet visām pārējām reliģiskajām grupām vēlāk šo iespēju liedzot. Ņemot vērā jau iepriekš minētos apsvērumus, šāds ierobežojums radot atšķirīgu attieksmi pret grupām, kas atrodas salīdzināmos apstākļos, un šai atšķirīgajai attieksmei neesot objektīva un saprātīga pamata. Līdz ar to šis ierobežojums neatbilstot Satversmes 91. pantam.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – atbildes rakstā norāda, ka Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrā daļa un 8. panta ceturtnā daļa atbilst Satversmes 99. un 102. pantam, savukārt attiecībā uz Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešās daļas atbilstību Satversmes 91., 99. un 102. pantam tiesvedība būtu izbeidzama. Ja tiesvedība šajā daļā netiek izbeigta, Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešā daļa esot atzīstama par atbilstošu Satversmei.

Katra reliģiskā organizācija ar brīdi, kad tā tiek reģistrēta reliģisko organizāciju un to iestāžu reģistrā, iegūstot juridiskās personas statusu. Pārreģistrācijas procedūra neierobežojot reliģiskās organizācijas tiesības rīkoties kā juridiskajai personai un baudīt visas ar likumu draudzēm paredzētās tiesības. Pārreģistrējamo un pastāvīgo reliģisko organizāciju tiesiskais statuss atšķiroties vienīgi divos aspektos – pārreģistrējamām reliģiskajām organizācijām katru gadu jāveic administratīva pārreģistrācijas procedūra, un tās nevar dibināt reliģisko savienību (baznīcu).

Reliģiskā savienība (baznīca) reliģisko organizāciju formu hierarhijā ieņemot augstāku pakāpi nekā draudze, un šis statuss apliecinot noteiktu draudžu kopuma ilglaicīgu pastāvēšanu, apvienošanas lielākā veidojumā un tiesību pārmantojamību. Tādēļ likumdevējs reliģiskajām savienībām (baznīcām) noteicis arī īpašas tiesības:

tikai reģistrētajām reliģiskajām savienībām (baznīcām) esot tiesības izveidot garīgā personāla mācību iestādes, klosterus, misijas un diakonijas iestādes.

Reliģiskās savienības (baznīcas) darbība un pastāvēšana esot nesaraujami saistīta ar to veidojošo draudžu darbību un noteikta minimālā draudžu skaita stabilu pastāvēšanu ilgtermiņā. Tādēļ likumdevējs esot noteicis, ka reliģiskās savienības (baznīcas) dibinātāju vidū jābūt tādām draudzēm, kurām ir pastāvīgas reliģiskās organizācijas statuss.

Izskatāmā lieta atšķiroties no Eiropas Cilvēktiesību tiesā skatītajām lietām, uz kurām atsaucas Pieteikuma iesniedzēja. Tajās reliģijas brīvības ierobežojuma aspektā ticis vērtēts galvenokārt atteikums neregistrētai reliģiskai kopienai piešķirt reliģiskās organizācijas un attiecīgi arī juridiskās personas statusu, līdz reģistrācijai tai liedzot pilnvērtīgi baudīt reliģijas brīvību un ar juridiskās personas statusu saistītās tiesības.

Liegums iegūt Latvijas Republikas reliģisko organizāciju formu hierarhiskajā struktūrā augstāku pakāpi un attiecīgi arī vienas (vienotas) juridiskās personas statusu ierobežojot pārreģistrējamo draudžu iespējas rīkoties vienoti viena subjekta vārdā un īstenot reliģiskās pārliecības brīvību tādos aspektos, kādos šo brīvību var īstenot tikai reģistrēta reliģiskā savienība (baznīca). Tādējādi liegums draudzēm pirmo desmit gadu laikā pēc pirmās reģistrācijas izveidot reliģisko savienību (baznīcu) ar juridiskās personas statusu ierobežojot Satversmes 99. un 102. pantā nostiprinātās pamattiesības.

Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrā daļa un 8. panta ceturtnā daļa esot pieņemta Satversmē un Saeimas kārtības rullī noteiktajā kārtībā, izsludināta normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, kā arī publiski pieejama un pietiekami skaidri formulēta.

Reliģiskas kopienas izvēle veidot no pastāvošajām reliģiskajām savienībām (baznīcām) autonomu draudzi liecinot par tās konfesionālo atšķirību. Jaunizveidota draudze esot uzskatāma par valstij jaunu, nezināmu veidojumu. Likumdevējam esot pamatota vēlme ilgākā laika posmā izvērtēt šādas reliģiskās organizācijas. Jaunizveidota draudze, kas sekmīgi izpildījusi pārreģistrācijas pienākumu, līdz ar to apliecinot, ka tās mācība atbilst Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 9. panta prasībām – ir “neapstrīdama, nopietna, vienota un nozīmīga”.

Pārreģistrācijas pienākuma mērķis esot aizsargāt sabiedrību no valstij jaunu un nezināmu draudžu, iespējams, kaitīgas ietekmes, nepieļaut reliģiskās organizācijas statusa ļaunprātīgu izmantošanu un prettiesisku darbību. Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka valstij ir tiesības pārliecināties, vai reliģiskā kustība (grupa) it kā reliģiskās darbības ietvaros neīsteno darbības, kas apdraud sabiedrību un sabiedrisko drošību.

Ierobežojums, kas liedz pārreģistrējamām draudzēm izveidot reliģisko savienību (baznīcu), aizsargājot valsti un sabiedrību no maldināšanas, krāpnieciskas un noziedzīgas darbības. Šis ierobežojums esot vērst uz to, lai reliģisko savienību (baznīcu) neizveidotu draudzes, par kuru darbību valsts vēl nav guvusi pietiekamu pārliecību. Šim ierobežojumam esot vairāki Satversmes 116. pantā nostiprināti leģitīmie mērķi – citu cilvēku tiesību, demokrātiskās valsts iekārtas, sabiedrības drošības, labklājības un tikumības aizsardzība. Ierobežojums esot piemērots šo mērķu sasniegšanai.

Likumdevējs, izvēloties noteikt desmit gadus ilgu pārreģistrācijas pienākuma piemērošanas termiņu, esot izdarījis tā kompetencē ietilpstošus lietderības apsvērumus un pieņēmis tiesībspolitisku lēmumu. Šāds tiesībspolitisks likumdevēja lēmums, kas pieņemts, balstoties uz lietderības apsvērumiem sakarā ar ierobežojuma piemērošanas termiņa noteikšanu, neesot pārvērtējams citās institūcijās, tostarp Satversmes tiesā.

Pārbaudīt reliģiskas organizācijas darbību neesot iespējams īsākā laika posmā vai bez pārreģistrācijas. Jaunizveidota draudze esot uzskatāma par jaunu un nezināmu reliģisko organizāciju neatkarīgi no tā, ka tās nosaukumā iekļauts kādas valstij zināmas konfesijas nosaukums. Turklāt atšķirīgu pārreģistrācijas periodu noteikšana atkarībā no reliģijas izplatības un atpazīstamības dažādas reliģiskās organizācijas nostādītu nevienlīdzīgā situācijā. Atšķirīga attieksme pret draudzēm atkarībā no to praktizētās reliģijas atpazīstamības arī nesasniegtu ierobežojuma leģitīmo mērķi, jo būtiski esot vērtēt tieši konkrētās draudzes darbību.

Ņemot vērā visām reģistrētajām draudzēm piešķirto tiesību un aizsardzības apjomu, pārreģistrējamās draudzes tiesību ierobežojums esot atzīstams par minimālu. Pārreģistrējamai draudzei katru gadu esot jāiesniedz Tieslietu ministrijai pārskats par savu darbību. Toties tai pārreģistrācijas periodā esot iespējams savu darbību izbeigt vienkāršāk nekā pastāvīgas reliģiskās organizācijas statusu ieguvušām draudzēm.

Esot samērīgi pirms tam, kad draudzēm tiek piešķirtas tiesības ārējās attiecībās rīkoties vienoti un vienā vārdā, gūt pārliecību par to darbības atbilstību, stabilitāti un ilgtspēju. Valsts esot izvēlējusies piešķirt tiesības veidot iestādes un klosterus ar juridiskās personas statusu tikai stabilu statusu ieguvušu draudžu apvienībām. Esot svarīgi arī tas, lai visas reliģisko savienību (baznīcu) dibinātās iestādes būtu uzticamas, stabilas un ilgtspējīgas, jo tām varot tikt deleģētas valsts funkcijas.

Ar ierobežojumu, kas liedz desmit draudzēm izveidot baznīcu pirms desmit gadiem ilgā pārreģistrācijas perioda beigām, neesot radītas tādas nelabvēlīgas sekas, kuru novēršana būtu svarīgāka par valsts un sabiedrības interešu nodrošināšanu.

Ja reliģisko savienību (baznīcu) vēlas veidot pārreģistrējamās draudzes, kā tas ir konkrētajā administratīvajā lietā, tad neesot izpildījies pirmais labvēlīga administratīvā

akta izdošanas priekšnoteikums. Tāpēc neesot pamata pārbaudīt, vai ir izpildījušies citi labvēlīga administratīvā akta izdošanas priekšnoteikumi. Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešā daļa nebūtu piemērojama pieteikuma pamatā esošajā administratīvajā lietā arī tad, ja Satversmes tiesa atzītu pārreģistrācijas pienākumu par neatbilstošu Satversmei, jo Tieslietu ministrija neesot minētajā lietā sniegusi atzinumu atbilstoši Reliģisko organizāciju likuma 8. panta otrajai daļai.

Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešā daļa arī nepārkāpjot aizliegumu noteikt reliģiskas kopienas konfesionālo piederību. Konfesionālo piederību nosakot pati draudze pēc savas izvēles reģistrācijas dokumentos to iesniegšanas procesā, vai nu iekļaujoties jau reģistrētā reliģiskajā savienībā, vai arī lūdzot piešķirt autonomu statusu. Jēdziens “konfesija” esot piepildāms ar saturu katrā konkrētajā gadījumā.

4. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – norāda, ka Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrā daļa un 8. panta ceturtnā daļa, kā arī likuma 7. panta trešā daļa atbilst Satversmei, un, pievienojoties Saeimas atbildes rakstā norādītajai motivācijai, uzskata, ka tiesvedība jautājumā par Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešās daļas atbilstību Satversmes 91., 99. un 102. pantam būtu izbeidzama.

Pārreģistrācijas mērķis esot sabiedrības interešu un drošības aizsardzība. Valstij esot tiesības paredzēt juridisko personu reģistrācijas priekšnoteikumus un noteikt atšķirīgus priekšnoteikumus dažādām reliģiskajām organizācijām. Esot pamatota vēlme pārbaudīt to reliģisko organizāciju darbību, kuras valstī sāk darboties pirmo reizi. Tas tiek darīts sabiedrības drošības labā, lai aizsargātu individuus no, iespējams, negatīvas vai kaitīgas ietekmes, kā arī lai preventīvi nepieļautu jaunizveidotu reliģisko organizāciju prettiesisku darbību. Pārliecināšanās par jaunizveidotu reliģisko organizāciju lojalitāti valsts pamatvērtībām un darbības atbilstību normatīvajiem aktiem esot pamatota.

Reliģiskās organizācijas forma un tas apstākļi, ka draudzes noteiktu laiku nevar dibināt reliģisko savienību (baznīcu), neierobežojot Satversmes 99. panta pirmajā teikumā nostiprinātās tiesības uz reliģiskās pārliecības brīvību.

Reģistrējoties reliģisko organizāciju un to iestāžu reģistrā, reliģiskā organizācija iegūstot juridiskās personas statusu un pēc tā iegūšanas varot veikt visas darbības, ko tiesīgas veikt citas juridiskās personas. Likumdevējs esot noteicis arī īpašas privilēģijas, kas attiecināmas uz reliģiskajām organizācijām. Pārreģistrācijai pakļautās draudzes baudot visas reliģiskajām organizācijām piešķirtās privilēģijas, izņemot tiesības reģistrēt reliģisko savienību (baznīcu). Pārreģistrācijas process esot samērīgs līdzeklis valsts drošības, publiskā miera un kārtības, kā arī citu personu veselības un tikumības nodrošināšanai.

Katrai valstij esot tiesības veidot tādu valsts un reliģisko organizāciju attiecību modeli, kas atbilst tās tiesību sistēmai, vēsturiskajai attīstībai un kultūras vērtībām. Reliģiskā savienība (baznīca) esot atsevišķs reliģiskās organizācijas veids – augstākā organizācijas forma. Personu kopumam esot tiesības īstenot savas tiesības uz reliģijas brīvību, veidojot reliģiskās organizācijas – draudzes. Personai neesot subjektīvo tiesību prasīt konkrētas formas reliģiskās organizācijas izveidi.

Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešā daļa neesot uzskatāma par tādu, kas nesamērīgi ierobežotu personas tiesības uz reliģijas brīvību. Praksē varot rasties problēmas ar šīs normas interpretāciju un attiecīgo konfesiju nosaukumu ierakstīšanu valsts publiskajā reģistrā tā, lai tos varētu atšķirt, tomēr tas neesot pietiekams iemesls apšaubīt šīs normas atbilstību Satversmei.

Izskatāmās lietas pamatā esošajā administratīvajā lietā Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešā daļa neesot piemērojama. Neīstenojoties vienam no labvēlīga administratīvā akta izdošanas priekšnoteikumiem, neesot nepieciešamības pārbaudīt, vai īstenojušies citi tā izdošanas priekšnoteikumi.

5. Pieaicinātā persona – tiesībsargs – norāda, ka Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrā daļa un 8. panta ceturtnā daļa nesamērīgi ierobežo reliģiskajām organizācijām Satversmes 99. un 102. pantā noteiktās tiesības, savukārt 7. panta trešā daļa nevarētu tikt atzīta par atbilstošu Satversmes 99. pantam, to aplūkojot kopsakarā ar Satversmes 102. un 91. pantu.

Demokrātiskā sabiedrībā, kurā līdzās pastāv vairākas reliģijas vai vairāki vienas reliģijas novirzieni, varot būt nepieciešams ierobežot reliģijas brīvību, lai saskaņotu dažādu grupu intereses un nodrošinātu cieņu pret katru pārliecību. Tomēr valstij, īstenojot savu regulējošo varu šajā jomā un savās attiecībās ar dažādām reliģijām, ticībām un pārliecību, vajagot būt neitrālai un objektīvai. Tai esot jā saglabā plurālisms un pienācīga demokrātijas funkcionēšana.

Izņemot īpašus gadījumus, Konvencijā garantētās tiesības uz reliģijas brīvību nepieļaujot to, ka valsts varētu vērtēt reliģiskās pārliecības vai tās piekropšanas veidu likumību. Ja valsts dod priekšroku konkrētam reliģiskās kopienas līderim vai izdara spiedienu uz šo kopieni, lai to pret pašas gribu pakļautu vienai vadībai, tad tiekot pārkāpta reliģijas brīvība. Demokrātiskā sabiedrībā valstij neesot nepieciešams nodrošināt to, ka reliģiskas kopienas tiek pakļautas vienai vadībai. Valstij esot izvirzāms pietiekami augsts pierādīšanas standarts, proti, valstij jābūt spējīgai pamatot, ka tās izraudzītie ierobežojumi ir nepieciešami leģitīma mērķa sasniegšanai un nav piemērojami veidā, kas varētu tikt atzīts par diskriminējošu.

Apstrīdētās normas ierobežojot reliģiskām kopienām Satversmes 99. pantā noteiktās tiesības kopsakarā ar Satversmes 102. pantā ietvertajām tiesībām.

Valstīm esot tiesības pārbaudīt, vai konkrēta reliģiskā kopiena tās reliģisko mērķu sasniegšanas vārdā neveic darbības, kas kaitē sabiedrības drošībai vai publiskajai kārtībai. To ievērojot, esot konstatējams, ka paredzētajiem ierobežojumiem ir leģitīms mērķis. Kopumā šādi ierobežojumi ļaujot valstij ilgstoši uzraudzīt jaunizveidotu draudžu darbību. Tātad valsts izraudzītie līdzekļi esot piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai. Tomēr tie konkrētajā gadījumā neesot samērīgi.

Nosakot valsts rīcības brīvības robežas tās attiecībās ar reliģiskām kopienām, esot jāapsver nepieciešamība saglabāt patiesu reliģisko plurālismu, kas raksturīgs demokrātiskai sabiedrībai.

Nepieciešamais draudzes dibinātāju skaits esot salīdzinoši neliels, un tas apstākļi, ka baznīcu var dibināt ne mazāk kā desmit draudzes, neesot atzīstams par nesamērīgu tiesību ierobežojumu un ietilpstot valsts rīcības brīvībā paredzēt jaunu reliģisko organizāciju reģistrācijas priekšnoteikumus. Tāpat arī reģistrācijas pienākums pats par sevi neesot pretrunā ar cilvēktiesību normām, ja vien tiek piemērots, ievērojot valsts neitralitātes pienākumu.

Valstij esot tiesības jaunām reliģiskajām organizācijām pirms baznīcas statusa iegūšanas paredzēt pārreģistrācijas periodu, pat tik ilgu kā izskatāmajā lietā. Vairumā gadījumu apstrīdētās normas neradītu šaubas par to atbilstību Satversmei. Tomēr tiesību normas, kas regulē reliģisko organizāciju reģistrāciju Latvijas Republikā, kopš valsts neatkarības atjaunošanas ne vienmēr bijušas vienlīdz neitrālas pret visām reliģiskajām organizācijām. Tām reliģiskajām organizācijām, kurām līdz 2009. gadam bija liegts dibināt autonomas draudzes, jo atbilstoši likumam to nepieļāva attiecīgās konfesijas kanoniskie noteikumi, esot likti papildu šķēršļi pārreģistrācijas perioda uzsākšanai. Šie šķēršļi joprojām ietekmējot attiecīgo organizāciju tiesības pretendēt uz baznīcas statusa iegūšanu saprātīgā termiņā. Tiesībsargs arī uzsver, ka desmit gadu pārreģistrācijas periods pirms tam, kad tiek piešķirtas tiesības dibināt baznīcu, faktiski varot būt ilgāks par desmit gadiem, jo minētais termiņš tiek skaitīts no visnesenāk oficiāli reģistrētās draudzes reģistrācijas brīža. Ņemot vērā šos apstākļus, apstrīdētās normas, kas paredz desmit gadus ilgu pārreģistrācijas periodu, neesot atzīstamas par pietiekami elastīgām. Tās nenovēršot tādu situāciju, ka laika posms līdz brīdim, kad reliģisko organizāciju savienība var iegūt baznīcas statusu, neatbilst prasībai par saprātīga termiņa noteikšanu.

Saeimas paustais viedoklis par Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešās daļas saturu respektējot būtisku elementu reliģisku kopienu autonomijas ievērošanā saskaņā ar Konvencijas 9. pantu, kas neparedz valsts lomu reliģisku kopienu

konfesijās piederības noteikšanā. Tomēr tiesībsargs šaubās, vai šīs apstrīdētās normas teksts ir interpretējams tik plaši, kā to savā viedoklī interpretējusi Saeima. Šī apstrīdētā norma neesot formulēta pietiekami precīzi, lai izslēgtu šaubas par to, vai tā tiek piemērota atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksei. Eiropas Cilvēktiesību tiesa jau esot konstatējusi pārkāpumu, norādot, ka pieteikuma iesniedzēji nevarēja objektīvi paredzēt savu darbību sekas tā iemesla dēļ, ka dalībvalsts prakse tiesību normas interpretēšanā un piemērošanā bijusi pretrunīga.

Saeimas sniegtais skaidrojums par Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešās daļas saturu pēc būtības radot tādu iespaidu, ka šī norma ir deklaratīva un faktiski neietekmē baznīcas reģistrācijas procesu. Turklāt atbildes rakstā neesot sniegta informācija par Latvijas tiesu praksi, kas apstiprinātu to, ka minētā norma tiek piemērota Saeimas norādītajā veidā. Gluži pretēji – Pieteikuma iesniedzēja esot norādījusi, ka minētā norma varētu būt pamats atteikumam reģistrēt baznīcu izskatāmajā administratīvajā lietā. Arī tiesībsargs to konkrētajā gadījumā uzskata par ticamāko varbūtību.

Pieteikuma iesniedzējas norādītie apstākļi ļaujot Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumā lietā “*Metropolitan Church of Bessarabia and Others v. Moldova*” ietvertās atziņas attiecināt arī uz izskatāmo lietu. Tādējādi tiesībsargs pievienojas Pieteikuma iesniedzējas viedoklim par Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešās daļas neatbilstību Satversmei.

6. Pieaicinātā persona – reliģiska savienība (baznīca) “LATVIJAS PAREIZTICĪGĀ BAZNĪCA” (turpmāk – Latvijas Pareizticīgā baznīca) – norāda, ka Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrā daļa un 8. panta ceturtā daļa atbilst Satversmes 99. un 102. pantam, Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešā daļa atbilst Satversmes 91., 99. un 102. pantam un lūdz izbeigt tiesvedību jautājumā par Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešās daļas atbilstību Satversmei.

Jautājumā par Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrās daļas un 8. panta ceturtās daļas atbilstību Satversmes 99. un 102. pantam Latvijas Pareizticīgā baznīca pievienojas Saeimas atbildes rakstā norādītajiem argumentiem.

Savukārt, izvērtējot Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešās daļas atbilstību Satversmes 91., 99. un 102. pantam, vajagot ņemt vērā konfesijas, proti, pareizticības pamatvērtības, organizatoriskās uzbūves tradīcijas, kā arī Latvijas Pareizticīgās baznīcas vēsturi un kanoniskās tiesības.

Katrs cilvēks un katra reliģiskā organizācija, kas vēlas īstenot savas tiesības sludināt pareizticību, to varot darīt tikai tad, ja ievēro un akceptē pareizticībai kā konfesijai raksturīgās un neatņemamās “pazīmes”. Pareizticībai esot raksturīgas

noteiktas organizatoriskās uzbūves tradīcijas, tās garīdznieki esot pakļauti stingrai hierarhijai. Pareizticīgās baznīcas esot veidotas nevis pēc nacionālā, bet pēc teritorialitātes principa. Konkrētā teritorijā varot darboties tikai viena autokefālā pareizticīgā baznīca, ko vada leģitīms virsgans, kuru ir apstiprinājis autokefālās baznīcas koncils. Savukārt pati konkrētajā teritorijā pastāvošā autokefālā pareizticīgā baznīca varot sastāvēt no teritoriāli administratīvām vienībām, kuras pārvalda metropolīti, arhibīskapi vai bīskapi. Esot gan arī atsevišķi izņēmumi no iepriekš minētās kārtības – tie izveidojušies vēsturisku notikumu rezultātā un saistīti ar baznīcas darbības ierobežojumiem atsevišķās valstīs un atsevišķos vēstures posmos, taču neesot saistāmi ar pareizticīgās baznīcas darbību atbilstoši tās kanoniem.

Ja reliģiskā organizācija neatzīst pareizticīgās baznīcas tradicionālo organizatorisko struktūru, tad tā nevarot piederēt pie pareizticīgo konfesijas. Tā, piemēram, esot izveidojusies vecticībnieku konfesija – šobrīd pasaulē atzīta konfesija. Pareizticīgās baznīcas tradicionālās organizatoriskās struktūras, kanonisko tiesību un dažādu reliģisko rituālu pieņemšana un ievērošana, kā arī personas “iesvētīšana” atbilstoši pareizticīgās baznīcas kanoniskajām tiesībām esot izšķirošais nosacījums. Reliģiskā organizācija, kas to neievēro, nevarot tikt atzīta par piederīgu pareizticīgo konfesijai un nedrīkstot savu reliģisko darbību saistīt ar pareizticību. Citādi tiktu aizskartas to personu cilvēktiesības, kuras savu reliģisko praksi vēlas īstenot pareizticīgo konfesijas ietvaros.

Ja draudze vēlas būt piederīga pie kādas no valsts teritorijā pastāvošajām konfesijām, tai vajagot saņemt konkrētās konfesijas baznīcas vadības piekrišanu. Turklāt reliģiskā organizācija, kas nedarbojas saskaņā ar attiecīgās konfesijas kanoniskajiem noteikumiem, netiekot atzīta par piederīgu šai konfesijai.

Līdz ar to Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešajā daļā noteiktais ierobežojums, kas paredz, ka vienas konfesijas draudzes var izveidot valstī tikai vienu reliģisko savienību (baznīcu), atbilstot pareizticīgo konfesijas kanoniskajiem noteikumiem. Ja šī tiesību norma tiktu atzīta par neatbilstošu Satversmei un Latvijā tiktu pieļauta iespēja izveidot vēl vienu autonomu pareizticīgo baznīcu, tad tiktu pārkāptas pareizticīgo konfesijas kanoniskās tiesības. Tas nozīmētu, ka valsts iejaucas reliģisko organizāciju reliģiskajā darbībā, faktiski organizējot to iekšējo pašpārvaldi un nosakot tās hierarhisko struktūru pretēji baznīcas kanoniskajām tiesībām.

Latvijas valsts esot nepārprotami apņēmusies atturēties no jebkādas rīcības, kas būtu uzskatāma par iejaukšanos Latvijas Pareizticīgās baznīcas pašnoteikšanās tiesībās, tajā skaitā tiesībās noteikt savu organizatorisko struktūru.

Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešajā daļā noteiktais ierobežojums esot būtisks arī tā iemesla dēļ, ka Latvijas normatīvie akti piešķir konkrētas tiesības

konfesiju garīdzniekiem, kuriem savukārt jābūt attiecīgās konfesijas vadības “pilnvarotiem”.

7. Pieaicinātā persona – Latvijas Pareizticīgā autonomā baznīca – norāda, ka Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrā daļa un 8. panta ceturtnā daļa neatbilst Satversmes 99. un 102. pantam un Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešā daļa neatbilst Satversmes 91., 99. un 102. pantam. Turklāt Latvijas Pareizticīgā autonomā baznīca lūdz konstatēt tās kā pirms Latvijas okupācijas darbojušās pareizticīgās baznīcas pastāvēšanas nepārtrauktības faktu un ierakstīt Latvijas Pareizticīgo autonomo baznīcu reliģisko organizāciju un to iestāžu reģistrā kā juridisko personu.

Latvijas Pareizticīgā autonomā baznīca varot paļauties uz to, ka tās savulaik jau iegūtās tiesības atbilstoši 1936. gada 7. septembra tiesību aktam, Satversmes 2. pantam un valsts nepārtrauktības principam tiks saglabātas un īstenotas. Likumdevējs, iekļaujot diskriminējošos pantus Reliģisko organizāciju likumā, neesot ņēmis vērā valsts nepārtrauktības principu. Latvijas Pareizticīgajai autonomajai baznīcai esot tiesības atjaunot juridisko statusu, kāds tai bijis pirms valsts okupācijas.

8. Pieaicinātā persona – reliģiska savienība (baznīca) “LATVIJAS EVAŅĒLISKI LUTERISKĀ BAZNĪCA” (turpmāk – Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca) – pievienojas Saeimas atbildes rakstā norādītajai motivācijai un uzskata, ka Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrā daļa un 8. panta ceturtnā daļa atbilst Satversmes 99. un 102. pantam un tiesvedība par Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešās daļas atbilstību Satversmes 91., 99. un 102. pantam ir izbeidzama. Ja tiesvedība šajā lietas daļā netiek izbeigta, Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešā daļa esot atzīstama par atbilstošu Satversmes 91., 99. un 102. pantam.

Termini, kādos tiek veiktas izmeklēšanas darbības kriminālprocesa ietvaros un lietas tiek izskatītas tiesās, izslēdzot iespēju daudz īsākā laika posmā pārliecināties par to, ka reliģiskā organizācija ievēro normatīvo aktu prasības.

Kritiku neizturot arī apgalvojums, ka desmit gadu nogaidīšanas un pārreģistrācijas periods nav nepieciešams, īpaši attiecībā uz pasaulē un Latvijā jau labi pazīstamām reliģiskajām organizācijām, jo reliģiskā organizācija, kas pārtraukusi darbību savas konfesijas reliģiskās savienības (baznīcas) sastāvā, esot uzskatāma par pilnīgi citu tiesību subjektu – tai vairs neesot nekādas saistības ar konfesionālo centru, kas sludina evaņģēliju un sargā savu mācību atbilstoši baznīcas ticības apliecībām un tradīcijai.

Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešā daļa neierobežojot personas tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību, jo katra persona esot tiesīga izvēlēties piederību pie draudzes, kurā apvienojas vienas reliģijas vai vienas konfesijas

ticīgie. Labums, ko sabiedrība gūst no Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešajā daļā noteiktā ierobežojuma, garantējot ne tikai Latvijas identitāti veidojošo kristīgo vērtību, bet arī nacionālā kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu.

Vairāku vienas konfesijas baznīcu veidošana vienas valsts ietvaros varot tikt izskaidrota tikai ar cilvēku ambīcijām. Tā nesekmējot sabiedrības saliedētību un nekalpojot nedz tautas labumam, nedz baznīcas formulēto mērķu sasniegšanai. Konfesijas sadrumstalotība neveicinot arī pilsonisko un reliģisko vienotību, bet tikai šķeļot sabiedrību. Līdz ar to neesot saskatāms labums, kādu sabiedrība iegūtu tad, ja apstrīdētie reliģisko organizāciju reģistrācijas ierobežojumi tiktu atcelti.

Valsts nevarot iejaukties baznīcas iekšējās lietās un noteikt piederību konkrētai konfesijai. Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešā daļa nodrošinot tikai to, ka nevar tikt reģistrēta otra tāda pati baznīca, kāda jau ir reģistrēta, – ar tādu pašu nosaukumu, mācību un mērķi, tādām pašām tiesībām vai to pārmantojamību.

9. Pieaicinātā persona – reliģiska kopiena “Latvijas Evaņģēliski Luteriskā Baznīca ārpus Latvijas” (turpmāk – Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca ārpus Latvijas) – norāda, ka Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrā daļa un 8. panta ceturtnā daļa neatbilst Satversmes 99. un 102. pantam un Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešā daļa neatbilst Satversmes 91., 99. un 102. pantam. Turklāt Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca ārpus Latvijas uzskata, ka Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrā daļa un 8. panta ceturtnā daļa neatbilst arī Satversmes 91. pantā nostiprinātajam vienlīdzības principam un ka Satversmes tiesai būtu jāizskata iespēja paplašināt apstrīdēto normu konstitucionalitātes izvērtējuma robežas un jāizvērtē apstrīdēto normu atbilstība Latvijas PSR Augstākās padomes 1990. gada 4. maija deklarācijai “Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” (turpmāk – Neatkarības deklarācija) un valsts nepārtrauktības principam.

Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca ārpus Latvijas, darbojoties ārpus okupētās Latvijas robežām, esot nodrošinājusi Latvijas Evaņģēliski luteriskās baznīcas 1928. gada satversmes, tradīciju un administratīvo pamatprincipu nepārtrauktību.

Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca ārpus Latvijas nevarot tikt reģistrēta Latvijā kā reliģiskā savienība (baznīca), jo uz to tiekot attiecināts pārreģistrācijas pienākums un viena evaņģēliski luteriskajai konfesijai piederīga reliģiskā savienība jau esot reģistrēta. Tādējādi Latvijas Evaņģēliski luteriskajai baznīcai ārpus Latvijas esot atņemta iespēja īstenot vairākas būtiskas tiesības. Ņemot vērā minēto, vajagot atzīt, ka apstrīdētajās normās ietvertais regulējums ierobežo ne tikai Latvijas Evaņģēliski luteriskās baznīcas ārpus Latvijas tiesības tikt reģistrētai kā reliģiskajai savienībai (baznīcai) un īstenot no reliģiskās savienības statusa izrietošās tiesības, bet arī to

draudžu tiesības, kuras vēlas izstāties no 1946. gada Latvijas Evaņģēliski luteriskās baznīcas, un to personu tiesības, kuras ir vai vēlas būt piederīgas Latvijas Evaņģēliski luteriskajai baznīcai ārpus Latvijas.

Ņemot vērā to, ka Latvijas Evaņģēliski luteriskajai baznīcai ārpus Latvijas un tās draudzēm liegts apvienoties hierarhiski augstākas pakāpes reliģiskās organizācijas formā un tieši ar šo liegumu tiek ierobežota iespēja īstenot būtiskas ar reliģijas brīvību saistītas tiesības, varot secināt, ka apstrīdētās normas ierobežo Satversmes 99. un 102. pantā nostiprinātās pamattiesības.

Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrā daļa un 8. panta ceturtnā daļa esot piemērojama tādēļ, lai aizsargātu valsts un sabiedrības intereses, proti, lai netiktu reģistrētas tādas reliģiskās savienības, par kuru sastāvā esošo draudžu darbību valsts vēl nav pietiekami pārliecinājusies. Tomēr izraudzītais līdzeklis vai nu neesot piemērots šā leģitīmā mērķa sasniegšanai, jo ierobežojot arī tādas personas, kuras likumdevējs nemaz nav vēlējis ierobežot, vai arī mērķi esot iespējams sasniegt ar mazāk ierobežojošiem līdzekļiem.

Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešā daļa neuzspiežot reliģiskām kopienām pienākumu izvēlēties kādu konkrētu konfesijālo piederību. Taču tā dodot priekšroku vienam sašķeltas reliģiskās kopienas līderim un esot vērsta uz reliģiskas kopienas apvienošanu pret pašas gribu. Tādējādi esot aizskartas tiesības uz reliģijas brīvību.

Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešajā daļā ietvertais Satversmes 99. un 102. pantā noteikto tiesību ierobežojums neesot samērīgs ar leģitīmo mērķi vienkāršot valsts un reliģisko organizāciju savstarpējās attiecības un nodrošināt publisko kārtību. Šajā gadījumā valsts neievērojot neitralitāti un plurālismu tā, kā to prasa Konvencija un liel Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse. Demokrātiskā sabiedrībā valstij neesot nepieciešams regulēt reliģisko organizāciju konfesijālo piederību, padarot to atkarīgu no pievienošanās vienam līderim.

Saeimas atsauce uz kanoniskās mācības atšķirībām luterāņu konfesijas ietvaros esot nevietā. Luteriskajā konfesijā neesot principiālu dogmatisku noteikumu par vienu baznīcu viena līdera vadībā. Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešajā daļā noteiktais ierobežojums esot Latvijas valsts gribas izpausme, kas neesot balstīta uz reliģiju vai konfesiju kanoniskās mācības pamatprincipiem un nesamērīgi aizskarot tiesības uz reliģiskās pārliecības brīvību.

Apstrīdētās normas liedzot 1928. gada Latvijas Evaņģēliski luteriskās baznīcas darbības nepārtrauktai turpinātājam reģistrēties kā pie luterāņu konfesijas piederīgai reliģiskajai savienībai (baznīcai) un nostādot privileģētā stāvoklī citas luterāņu

konfesijas baznīcas. Tas esot pretrunā arī ar Neatkarības deklarāciju un valsts nepārtrauktības principu.

10. Pieaicinātā persona – Katolu baznīca – norāda, ka pievienojas Saeimas atbildes rakstā teiktajam par Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrās daļas un 8. panta ceturtās daļas atbilstību Satversmes 99. un 102. pantam, un uzskata, ka šīs tiesību normas, ciktāl tās nosaka tādu ierobežojumu, ka tikai vismaz desmit draudzēm ir tiesības izveidot baznīcu, un paredz tām desmit gadus ilgu pārreģistrācijas periodu, atbilst Satversmes 99. un 102. pantam. Arī likuma 7. panta trešā daļa atbilstot Satversmes 91., 99. un 102. pantam.

Draudzēm, uz kurām attiecas desmit gadu pārreģistrācijas pienākums, ar šo ierobežojumu netiekot radītas tādas nelabvēlīgas sekas, kuru novēršana būtu svarīgāka par valsts un sabiedrības interešu nodrošināšanu. Desmit gadus ilgs pārreģistrācijas periods esot atzīstams par minimālu ierobežojumu, un reliģiskajai organizācijai radītās neērtības neesot lielākas par sabiedrības gūto labumu. Pārreģistrācijas periodā draudzes varot īstenot reģistrētām reliģiskajām organizācijām piemītošās tiesības.

Latvijas valsts esot nepārprotami apņēmusies atturēties no jebkādas rīcības, kas būtu uzskatāma par iejaukšanos Latvijas Pareizticīgās baznīcas pašnoteikšanās tiesībās, tajā skaitā tiesībās pašai noteikt savu organizatorisko struktūru.

Paredzot Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešajā daļā noteikto pamattiesību ierobežojumu, valsts esot ievērojusi neitralitāti un nodrošinājusi aizsardzību pret mērķtiecīgām darbībām, kas varētu novest pie baznīcas šķelšanās.

11. Pieaicinātā persona – reliģiska savienība (baznīca) “LATVIJAS VECTICĪBNIĒKU POMORAS BAZNĪCA” (turpmāk – Latvijas Vecticībnieku pomoras baznīca) – norāda, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmei.

Pašreizējais Latvijas Vecticībnieku pomoras baznīcas stāvoklis Latvijā esot labvēlīgs šīs baznīcas attīstībai. Valsts pamatdokumenti, kuri regulē baznīcas un valsts attiecības, neaizskarot vecticībnieku kanonisko noteikumu darbību un tradīcijas. Starp valsti un baznīcu neesot asu domstarpību, nesaprašanās un nelabvēlīgas attieksmes. Valsts un baznīcas attiecības esot stabilas, un šī stabilitāte garantējot mieru un satiecību sabiedrībā.

Tieši Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešajā daļā noteiktais ierobežojums garantējot stabilas attiecības starp Latvijas Vecticībnieku pomoras baznīcu un Latvijas valsti. Ja šajā normā noteiktais princips tiktu mākslīgi izveidotā procesā laužts, vienas konfesijas ietvaros varētu sākties nesaskaņas un šķelšanās, juridiski strīdi par nekustamo īpašumu.

12. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Valststiesību zinātņu katedras profesors Dr. iur. Ringolds Balodis – norāda, ka apstrīdētās normas neaizskar Satversmes 102. pantā noteiktās pamattiesības, Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešā daļa ir pretrunā ar Satversmes 91. un 99. pantu, bet Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrā daļa un 8. panta ceturtnā daļa atbilst Satversmes 99. pantam, taču šajās normās noteiktais pārreģistrācijas termiņš būtu pārvērtējams.

Ja Pieteikuma iesniedzēja prasa nevis reliģiskās organizācijas reģistrāciju, bet jau ilgstoši pastāvošas reliģiskās organizācijas tiesību atzīšanu, tad Reliģisko organizāciju likuma normas neesot piemērojamas. Šāda rakstura strīds esot risināms vispārējās jurisdikcijas tiesā, kas piemērošot nevis izskatāmajā lietā apstrīdētās, bet gan citas tiesību normas.

Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrās daļas izcelsme esot aplūkojama kopsakarā ar 8. panta ceturtnās daļas pirmo teikumu. Sākotnēji Reliģisko organizāciju likuma projektā agrākās trīs gadu “iepriekš pieteikšanās kārtības” vietā noteikta trīs gadu “pārreģistrācijas kārtība”, pamatojoties uz to, ka vecā kārtība esot bezjēdzīga, jo neļaujot kontrolēt jaunizveidotu reliģisko organizāciju reģistrāciju. Likumprojekta lasījumā likumdevējs trīs gadu periodu nomainījis ar desmit gadu periodu. Diskusijas par to neesot notikušas, Saeimas sēdē izskanējušais viedoklis liecinot par likumdevēja vēlmi būtiski pastiprināt reliģisko organizāciju kontroli un šai nolūkā izmantot pārreģistrāciju. Analogiski esot noticis ar ierobežojumu, kas liedz jaunizveidotām reliģiskajām organizācijām veidot baznīcu desmit gadus ilgajā moratorija jeb pārreģistrācijas periodā. Likumdevējam neesot bijis jautājumu vai atšķirīga ieskata par ierobežojošo nosacījumu “vienā konfesijā viena baznīca”, un sākotnējā redakcija esot tikai nedaudz precizēta.

Lai gan Satversmes 102. pants atsevišķos gadījumos sniedzot papildu garantijas, konkrētajā gadījumā nevarot saskatīt Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešās daļas pretrunu ar šo Satversmes pantu, jo esot aizskartas Satversmes 99. pantā noteiktās pamattiesības.

Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešajā daļā noteiktajam ierobežojumam esot likumisks pamats un pieņemšanas brīdī bijis leģitīms mērķis, jo likumdevējs vēlējies pasargāt reliģiskās organizācijas no šķelšanās un strīdiem par īpašuma sadali. Šī apstrīdētā norma esot skatāma ciešā saistībā ar denacionalizācijas procesu. Likumdevēja uzdevums bijis radīt tādu regulējumu, kas atjaunotu vēsturisko taisnīgumu. Īpašumu atgūšanas procesā neesot bijusi pieļaujama sajukuma radīšana, tādēļ kopš 1991. gada ieviests princips “vienā konfesijā viena baznīca”. Šis princips

esot bijis lietderīgs un pamatots, taču šobrīd vairs neesot attaisnojams. Tas norādot uz valsts pārlicēģu un pārspilētu interesi par baznīcu iekšējām lietām. Visas baznīcas, kuras varēja atgūt savus nacionalizētos īpašumus, tos esot atguvušas, un valstij vairs neesot pamata regulēt atsevišķu konfesiju iekšējās lietas. Šī apstrīdētā norma, proti, Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešā daļa, savu leģitīmo mērķi jau esot sasniegusi, un tajā noteiktais ierobežojums vairs neesot nepieciešams. Principu “vienā konfesijā viena baznīca” vairs nevarot pamatot ar nacionālās drošības interesēm, nepieciešamību aizsargāt demokrātisko valsts iekārtu vai sabiedrības drošību.

Līdz ar to R. Balodis pievienojas Pieteikuma iesniedzējas viedoklim, ka Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešajā daļā noteiktais ierobežojums nav samērīgs. Ļaujot vienas konfesijas draudzēm izveidot tikai vienu baznīcu, pārējām draudzēm tiekot nodarīts kaitējums, un tas esot lielāks nekā sabiedrības gūtais labums.

Tomēr likumdevējam, šo normu svītrojot no Reliģisko organizāciju likuma, būšot jāmeklē risinājumi, kā saglabāt jau nostabilizējušos valsts un baznīcu savstarpējo attiecību modeli un nepieļaut to, ka tikko reģistrētas baznīcas, izmantojot radušos situāciju, varētu pretendēt uz laulību reģistrēšanu valsts vārdā vai ticības mācīšanu skolās. R. Balodis piekrīt Pieteikuma iesniedzējai, ka Civillikuma 51. pants nevar kalpot par attaisnojumu Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešajai daļai un pastāv mazāk ierobežojoši līdzekļi, kurus valsts var izmantot, veidojot attiecības ar reliģiskajām organizācijām.

Satversmes tiesai, ja tā atzīst Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešo daļu par neatbilstošu Satversmei, esot jāparedz pārejas laiks, lai likumdevējs varētu grozīt Civillikuma 51. pantu un Reliģisko organizāciju likuma 6. panta trešo daļu.

R. Balodis pievienojas Saeimas atbildes rakstā sniegtajam viedoklim par Reliģisko organizāciju likuma 8. panta ceturtais daļas atbilstību Satversmes 99. pantam un uzskata, ka šīs normas pirmais teikums atbilst Satversmes 99. pantam, bet likuma 7. panta otrā daļa vērtējama kopsakarā ar 8. panta ceturto daļu. Turklāt R. Balodis norāda, ka likumdevējam, ņemot vērā lietderības un samērīguma apsvērumus, būtu jāpārskata šajās normās noteiktais pārreģistrācijas perioda ilgums.

13. Pieaicinātā persona – *Dr. iur. h. c., assessor iur. Egils Levits* – norāda, ka juridiskās personas statusa nepiešķiršana pati par sevi var būt Satversmes 99. pantā noteiktās reliģijas brīvības ierobežojums. Šis reliģijas brīvības aspekts pārklājoties ar Satversmes 102. pantā noteiktās biedrošanās brīvības aspektu, tāpēc Satversmes 99. panta interpretācijā varot tikt izmantota sakarā ar Satversmes 102. pantu attīstītā koncepcija, atsevišķi nepārbaudot iespējamo 102. panta pārkāpumu.

Attiecībā uz Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešo daļu E. Levits norāda, ka esot jānoskaidro, vai un ciktāl valsts drīkst skaidrot reliģiskās kopas konfesionālo piederību, lai pēc tam to pakārtotu minētās normas nosacījumiem. Tātad valstij būtu jāinterpretē likumā lietotais jēdziens “konfesija”, taču tas neesot iespējams citādi kā vien analizējot attiecīgās reliģiskās kopas sludinātās reliģijas saturu pēc būtības. Tādējādi varētu iznākt, ka valstij, lai tā varētu noteikt, kura reliģiskā kopa pieder pie kuras konfesijas, būtu jānosaka attiecīgās konfesijas praktizētās reliģijas “pareizais” saturs. Šāda valsts rīcība būtu pretrunā ar reliģijas brīvību, jo tas, kas tiek saprasts ar jēdzieniem “reliģija”, “konfesija”, “pasaules uzskats” vai “skatījums”, un tas, kāds saturs šajos jēdzienos tiek ielikts, ir atkarīgs tikai no indivīda paša, savukārt no šā principa ir atvasināms princips, ka savas reliģijas saturu nosaka pati draudze vai baznīca. Valstij esot jāatturas no iejaukšanās konfesijas iekšējās kanonisko tiesību un dogmatiskajās attiecībās vai iekšējā struktūrā un hierarhijā. Noteicošais faktors attiecībā uz kādas reliģiskās kopas piederību kādai konfesijai esot tās pašizpratne. Valstij pamatā vajagot akceptēt reliģiskās organizācijas pašas noteikto konfesionālo piederību.

Tomēr reliģijas brīvība nestāvot pāri valsts tiesiskajai kārtībai. Tādēļ valsts šādu pašnoteiktu konfesionālo piederību tomēr izņēmuma gadījumā varot izvērtēt. Pirmkārt, tā varot to izvērtēt tiktāl, ciktāl tas nepieciešams, lai novērstu tiesību ļaunprātīgu izmantošanu. Otrkārt, valsts varot izvērtēt reliģiskās kopas pašnoteikto reliģijas saturu, lai pārliecinātos, vai tas nav pretrunā ar tiesībām un publisko kārtību.

Likuma pieņemšanas laikā leģitīmais mērķis, iespējams, bijis saistīts ar to, ka valsts denacionalizēja baznīcu īpašumus, kurus okupācijas vara tām bija atņēmusi, un valstij bija vienkāršāk kā subjektu, kas tiesīgs atgūt īpašumus, katrā konfesijā saskatīt tikai vienu baznīcu. Tādējādi netiešā veidā esot novērsta baznīcu sadrumstalošanās un šķelšanās ar īpašumu saistītu strīdu dēļ. Šobrīd situācija esot pavisam citāda. Tādēļ mērķis, kas sākotnēji varbūt arī bija leģitīms, vairs nevarot attaisnot tiesību ierobežojumu. Tātad Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešās daļas teorētiski iespējamie leģitīmie mērķi vairs neesot uzskatāmi par tādiem, kas varētu šo ierobežojumu attaisnot. Līdz ar to neesot nepieciešams skatīt šīs normas atbilstību Satversmes 102. un 91. pantam.

Savukārt attiecībā uz Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrajā un 8. panta ceturtajā daļā noteikto ierobežojumu E. Levits norāda, ka reliģiskā pārliecība varot nonākt pretrunā ar valsts likumiem un publisko kārtību, tādējādi nodarot kaitējumu ticīgā personībai. Šāda nevēlama parādība varot tikt ātrāk konstatēta un efektīvāk novērsta tad, ja attiecīgā jaunā, vēl nepazīstamā reliģiskā kopiena atrodas pastiprinātā uzraudzībā, ko nodrošina pārreģistrācijas pienākums. Turklāt šis noteikums netieši

apliecinot arī lielāku uzticēšanos Latvijā jau reģistrētajām baznīcām, jo to jaundibinātās draudzes netiekot pakļautas pārreģistrācijas procedūrai. Diemžēl tas nozīmē arī to, ka jebkura jauna reliģija, kas ienāk (vai no jauna rodas) Latvijā, tiek uzlūkota ar aizdomām un zināmā mērā tiek apšaubīta tās piekritēju objektīvā spriestspēja. Tas varot būt pretrunā ar liberālās demokrātijas normatīvo pamatpieņēmumu par cilvēku kā brīvu, pašatbildīgu, spriestspējīgu būtni. Par pareizo risinājumu šajā jautājumā E. Levits neizsakās, taču norāda, ka viņa personiskais ieteikums būtu šāds: pieņemot, ka patlaban Latvijas sabiedrība varētu būt nobriedusi tiktāl, lai spētu jaunus reliģiskus un pseidoreliģiskus piedāvājumus novērtēt kritiski, tas ir, labāk nekā tolaik, kad apstrīdētais regulējums tika pieņemts, atzīt, ka ikgadēja pārreģistrācija desmit gadu garumā atbilst sabiedrības drošības interesēm, taču pārāk ierobežo reliģijas brīvību un ir iespējams noteikt saudzējošāku ierobežojumu.

Reliģisko organizāciju likuma 8. panta ceturtais daļas mērķis esot aizsargāt sabiedrību no valstī jaunu un nepazīstamu konfesiju draudžu, iespējams, kaitīgas ietekmes, nepieļaujot reliģiskās organizācijas statusa ļaunprātīgu izmantošanu un prettiesisku darbību. Taču luterāņu un pareizticīgo konfesijas neesot Latvijā jaunas un nepazīstamas. Minētais mērķis varētu tikt atzīts par leģitīmu tikai attiecībā uz Latvijā jaunām, nepazīstamām konfesijām. Piemērojot ar konstitūciju saskanīgas interpretācijas palīgmetodi, būtu veicama šīs normas teleoloģiskā redukcija, to neattiecinot uz valstī labi pazīstamām konfesijām.

Latvijas Pareizticīgās autonomās baznīcas un Latvijas Evaņģēliski luteriskās baznīcas ārpus Latvijas juridiskā identitāte varot tikt konstatēta divos veidos – vispārējās jurisdikcijas tiesā vai ar īpašu valsts lēmumu (likumu vai citu tiesību aktu) kontekstā ar okupācijas seku likvidēšanu. Abos gadījumos esot piemērojama Neatkarības deklarācija, Satversme un valsts nepārtrauktības princips. Lai pamatlieta tiktu izšķirta pilnībā, Satversmes tiesa varētu izskatīt arī šo jautājumu.

Valstij esot rīcības brīvība izvēlēties konkrētas baznīcas, kuras tā uzskatīs par savām partnerēm, ar kurām sadarbosies, kuras atbalstīs un kurām minētā Latvijas valsts un baznīcas attiecību modeļa ietvaros piešķirs noteiktas tiesības. Tikai šai izvēlei vajagot būt saprātīgi pamatotai, tā nedrīkstot būt patvaļīga. Tas esot valsts brīvas politiskās izšķiršanās jautājums. Valsts rīcības brīvības robežas šajā ziņā nosakot vienīgi Satversmes ievads. Savukārt Satversmes 91. pants šajā kontekstā neesot piemērojams. Valstij neesot pienākuma izturēties vienādi vai vienlīdzīgi pret visu konfesiju baznīcām (vai draudzēm). Civillikuma 51. pants nebūtu automātiski jāpārformulē abstraktā formā, dodot visām reģistrētajām baznīcām vienādas tiesības laulāt. Arī speciālie likumi par attiecīgajām baznīcām nebūtu jāpārskata. Tomēr likumdevējam būtu jāpārvērtē šis jautājums un taisnīgā, godprātīgā veidā jāatspoguļo

situācija, kāda rastos, ja vienas tradicionālās konfesijas ietvaros turpmāk varētu pastāvēt vairākas baznīcas.

Secinājumu daļa

14. Satversmes tiesai procesuāla rakstura jautājumi ir jāizskata pirms tiesību normu satversmības izvērtēšanas pēc būtības (*sal.: Satversmes tiesas 2017. gada 10. februāra sprieduma lietā Nr. 2016-06-01 17. punkts*).

Pieaicinātā persona Latvijas Pareizticīgā autonomā baznīca lūgusi Satversmes tiesu atzīt tās kā pirms Latvijas okupācijas jau reģistrētas reliģiskās organizācijas juridiskās nepārtrauktības faktu un ierakstīt to reliģisko organizāciju un to iestāžu reģistrā kā juridisko personu. Pieaicinātā persona Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca ārpus Latvijas uzskata, ka Satversmes tiesai jāpaplašina apstrīdēto normu satversmības izvērtējuma robežas un jāizvērtē to atbilstība Neatkarības deklarācijai un valsts nepārtrauktības principam.

Pieaicinātā persona E. Levits norāda, ka reliģiskās organizācijas statusa nepārtrauktība var tikt konstatēta vispārējās jurisdikcijas tiesā vai ar īpašu valsts lēmumu okupācijas seku likvidēšanas kontekstā. Turklāt E. Levits uzskata, ka Satversmes tiesa var šo jautājumu izskatīt, lai būtu iespējams pilnībā izšķirt pamatlietu. Savukārt pieaicinātā persona R. Balodis norāda, ka attiecībā uz juridiskās personas statusa nepārtrauktības atzīšanu nav piemērojamas Reliģisko organizāciju likuma normas. Šāda rakstura jautājums esot risināms vispārējās jurisdikcijas tiesā, un tā risināšanā esot piemērojamas nevis apstrīdētās, bet citas tiesību normas.

Satversmes tiesa norāda, ka pieaicinātajām personām atbilstoši Satversmes tiesas likuma 22. panta otrās daļas 2. punktam jāsniedz tiesai vienīgi viedoklis par lietā izskatāmu jautājumu. Pieaicinātajai personai nav tiesību izteikt procesuālus lūgumus. Tomēr Satversmes tiesa konkrētajā gadījumā uzskata par nepieciešamu īsi atbildēt uz minētajiem pieaicināto personu izteiktajiem apsvērumiem.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Neatkarības deklarācijas preambula konkrētībā Latvijas valsts nepārtrauktības principu un uzliek valsts varas institūcijām pienākumu ievērot šo principu un neatkāpties no tā (*sal.: Satversmes tiesas 2007. gada 29. novembra sprieduma lietā Nr. 2007-10-0102 64.2. punkts un 2010. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2009-94-01 14.2. punkts*).

Tādējādi reliģiskās organizācijas statusa nepārtrauktība, ievērojot Satversmē ietvertos principus, tostarp valsts nepārtrauktības principu, var tikt konstatēta, izskatot jautājumu par juridiska fakta konstatēšanu. Šāda jautājuma izskatīšana atbilstoši Civilprocesa likuma 288. pantam ir vispārējās jurisdikcijas tiesas kompetencē.

Izņēmuma gadījumos, izskatot cieši saistītu administratīvo tiesību strīdu, juridiska fakta konstatēšana var būt arī administratīvās tiesas kompetencē (*sk. Augstākās tiesas departamentu priekšsēdētāju 2017. gada 18. oktobra sēdes lēmumu*). Šāda jautājuma izskatīšana, ciktāl juridiskā statusa nepārtrauktība nav atzīta ar normatīvo aktu, atbilstoši Satversmes 85. pantam un Satversmes tiesas likuma 1. un 16. pantam nav Satversmes tiesas kompetencē.

Turklāt jāņem vērā, ka administratīvajā lietā, kura jāizskata Pieteikuma iesniedzējai, reliģiskās organizācijas statusa nepārtrauktība pēc būtības netiek vērtēta.

Savukārt juridiskās personas statusa piešķiršana ir kompetentās valsts reģistru iestādes funkcija un tikai strīda gadījumā var tikt pārvērtēta administratīvajā tiesā. Līdz ar to arī šāds prasījums nav pakļauts izskatīšanai Satversmes tiesā, kamēr ir izšķirams strīds vienīgi par tiesību piemērošanas, nevis tiesiskā regulējuma satversmības jautājumiem.

15. Pieteikuma iesniedzēja apstrīd Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otro daļu un 8. panta ceturto daļu, kā arī šā likuma 7. panta trešo daļu. Satversmes tiesa secina, ka šajās tiesību normās ietverti ierobežojumi jaunizveidotām draudzēm izveidot reliģisko savienību (baznīcu). Šie noteikumi ir attiecināti uz reliģiskajām organizācijām – draudzēm –, kuras tiek izveidotas un reģistrētas kā privāto tiesību juridiskās personas.

Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrā daļa un 8. panta ceturta daļa paredz, ka desmit (vai vairāk) vienas konfesijas draudzes, kas ir reģistrētas Latvijas Republikā, var izveidot reliģisko savienību (baznīcu), ka šis noteikums neattiecas uz draudzēm, kuras pirmo reizi uzsāk darbību Latvijas Republikā un nepieder pie valstī jau reģistrētajām reliģiskajām savienībām (baznīcām) un ka tām pirmo desmit gadu laikā katru gadu jāpārreģistrējas reģistra iestādē. Savukārt šā likuma 7. panta trešā daļa paredz, ka vienas konfesijas draudzes var izveidot valstī tikai vienu reliģisko savienību (baznīcu).

Tā kā pieteikumā apstrīdēti divi patstāvīgi ierobežojumi reliģisko organizāciju tiesībām izveidot reliģisko savienību (baznīcu), Satversmes tiesa katru no šiem ierobežojumiem izvērtēs atsevišķi. Atbilstoši Pieteikuma iesniedzējas norādītajam tās izskatāmajā administratīvajā lietā par labvēlīga administratīvā akta izdošanu visupirms vērtējams jautājums par to, vai reliģiskajām organizācijām – draudzēm –, kas vērsušās administratīvajā tiesā, ir liegtas tiesības izveidot reliģisko savienību (baznīcu), jo šīm draudzēm tiek piemērots desmit gadus ilgs pārreģistrācijas periods. Savukārt pēc tam administratīvajā lietā būtu pārbaudāms, vai šīm draudzēm ir liegtas tiesības izveidot

reliģisko savienību (baznīcu) tāpēc, ka tajā pašā konfesijā, kuru norāda draudzes, viena reliģiskā savienība (baznīca) jau ir reģistrēta.

Līdz ar to Satversmes tiesa visupirms izvērtēs, vai Satversmei atbilst ierobežojums, kas jaunizveidotām draudzēm paredz desmit gadus ilgu pārreģistrācijas periodu, kurā tās nevar izveidot reliģisko savienību (baznīcu), un pēc tam izvērtēs to, vai Satversmei atbilst ierobežojums, kas ļauj vienā konfesijā izveidot tikai vienu reliģisko savienību (baznīcu).

16. Pieteikuma iesniedzēja apstrīd Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otro daļu un 8. panta ceturto daļu, kas paredz, ka jaunizveidotas draudzes, kurām pirmo desmit gadu laikā pēc reģistrācijas katru gadu jāpārreģistrējas reģistra iestādē, nevar izveidot reliģisko savienību (baznīcu), jo Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka šis ierobežojums nav samērīgs un neatbilst Satversmes 99. un 102. pantam. Satversmes tiesa secina, ka šis ierobežojums izriet no apstrīdētajām normām – Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrās daļas un 8. panta ceturtais daļas – to kopsakarā.

Pieteikuma iesniedzēja nav apstrīdējusi Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrās daļas pirmajā teikumā vispārīgi noteikto, ka desmit (vai vairāk) vienas konfesijas draudzēm, kas ir reģistrētas Latvijas Republikā, ir tiesības izveidot reliģisko savienību (baznīcu). Tādējādi Satversmes tiesai nav atsevišķi jāvērtē tā satversmība.

Līdz ar to Satversmes tiesai šajā lietā jāizvērtē apstrīdētās normas – Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrā daļa un 8. panta ceturtais daļa – kā vienots tiesiskais regulējums, ciktāl tas ierobežo jaunizveidotu draudžu tiesības, liedzot tām izveidot baznīcu pirms desmit gadus ilgā pārreģistrācijas perioda beigām.

17. Pieteikuma iesniedzēja, Saeima, kā arī pieaicinātās personas tiesībsargs, R. Balodis un E. Levits uzskata, ka Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrajā daļā un 8. panta ceturtajā daļā noteiktais pārreģistrācijas periods ierobežo draudzēm Satversmes 99. pantā noteiktās tiesības uz reliģiskās pārliecības brīvību. Savukārt Tieslietu ministrija uzskata, ka reliģiskās organizācijas forma un tas apstākļi, ka draudzes noteiktu laiku nevar dibināt reliģisko savienību (baznīcu), neierobežo Satversmes 99. pantā nostiprinātās tiesības uz reliģiskās pārliecības brīvību.

Lietas dalībnieki un pieaicinātās personas nav vienisprātis arī par to, vai ierobežojums, kas draudzēm liedz izveidot baznīcu pirms desmit gadus ilgā pārreģistrācijas perioda beigām, rada Satversmes 102. pantā noteikto tiesību aizskārumu. Pieteikuma iesniedzēja, Saeima un pieaicinātā persona tiesībsargs uzskata, ka ir ierobežotas Satversmes 99. un 102. pantā noteiktās pamattiesības to kopsakarā. Savukārt R. Balodis uzskata, ka Satversmes 102. pants gan sniedz papildu garantijas,

tomēr ar ierobežojumu, kas liedz jaunizveidotām draudzēm izveidot baznīcu pirms desmit gadiem ilgā pārreģistrācijas perioda beigām, neesot aizskartas minētajā Satversmes pantā paredzētās tiesības.

Līdz ar to Satversmes tiesai visupirms jānoskaidro Satversmes 99. un 102. panta tvērums un tas, vai ar Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrajā daļā un 8. panta ceturtajā daļā jaunizveidotām draudzēm noteikto ierobežojumu ir aizskartas pamattiesības, kas ietvertas abās tajās Satversmes normās, atbilstība kurām tiek apstrīdēta, proti, Satversmes 99. un 102. pantā.

18. Satversmes 99. pants nosaka: “Ikvienam ir tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību. Baznīca ir atdalīta no valsts.”

Satversmes 99. pantā noteiktā reliģiskās pārliecības brīvība aptver dažāda veida reliģiskus, nereliģiskus un ateistiskus uzskatus, kā arī tiesības pieņemt reliģiju vai nepiederēt ne pie vienas reliģijas. Reliģiskā pārliecība Satversmes 99. panta izpratnē ir tulkojama plaši. Satversmes 99. pantā ietverto brīvību dimensija ir svarīgs elements, kas veido ticīgo cilvēku identitāti un dzīves uzskatus. Aplūkojot šo pantu kopsakarā ar Satversmes 116. pantu, var secināt, ka reliģiskās pārliecības iekšējais aspekts (latīņu val. – *forum internum*) tiek nošķirts no tiesībām nodoties reliģijai jeb no reliģiskās pārliecības paušanas kā tiesību uz reliģijas brīvību ārējās izpausmes (latīņu val. – *forum externum*). Lai gan reliģijas brīvība primāri ir cilvēka iekšējās apziņas jautājums, tomēr tā attiecas arī uz tiesībām nodoties savai reliģijai jeb paust savu reliģisko pārliecību. Reliģiskās pārliecības paušana ietver citstarp kultu piekopišanu, reliģisku un rituālu ceremoniju izpildīšanu un mācību sludināšanu. Ierobežojama ir vienīgi reliģiskās pārliecības paušana. Reliģiskās pārliecības iekšējās izpausmes nav ierobežojamas (*sal.: Satversmes tiesas 2011. gada 18. marta sprieduma lietā Nr. 2010-50-03 7.1.–7.2. punkts*).

Satversmes 102. pants nosaka: “Ikvienam ir tiesības apvienoties biedrībās, politiskās partijās un citās sabiedriskās organizācijās.”

Satversmes 102. pantā ietvertais jēdziens “ikviens” aptver visas personas, kuras var būt pamattiesību subjekts: fiziskās personas, personu apvienības, privāto tiesību juridiskās personas. Šajā pantā ietvertajam jēdzienam “biedrība” ir autonomas saturs. Tas ietver visplašākajā veidā visas sabiedriskās organizācijas. Tostarp ar šo jēdzienu tiek aptvertas arī reliģiskās organizācijas. Biedrošanās brīvība veido sistēmu ar citām Satversmē noteiktajām pamattiesībām un kalpo tām par papildu garantiju [*sal. sk.: Neimanis J. 102. panta komentārs. Grām.: Balodis R. (zin. red.) Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 395.–412. lpp.*].

Satversmes 102. pants turklāt aizsargā dažādus biedrošanās brīvības izpausmes veidus (*sal.: Satversmes tiesas 2014. gada 23. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2013-15-01 8. punkts*). Satversmes tiesa atzinusi, ka biedrošanās brīvība ir viens no demokrātiskas valsts iekārtas priekšnoteikumiem. Tā nodrošina personām iespēju aizsargāt savas tiesiskās intereses, apvienojoties kopīgu mērķu sasniegšanai (*sk. Satversmes tiesas 2013. gada 10. maija sprieduma lietā Nr. 2012-16-01 17. punktu*).

Atklājot Satversmes 99. un 102. panta saturu, jāņem vērā arī starptautiskie cilvēktiesību dokumenti un to piemērošanas prakse, jo Satversmes 89. pants skaidri norāda uz konstitucionālā likumdevēja mērķi panākt Satversmē ietvertu cilvēktiesību normu harmoniju ar starptautiskajām cilvēktiesību normām (*sal.: Satversmes tiesas 2007. gada 18. oktobra sprieduma lietā Nr. 2007-03-01 11. punkts*).

Satversmes 99. pantam līdzīga norma ir ietverta Konvencijas 9. pantā. Eiropas Cilvēktiesību tiesa norādījusi, ka reliģiskās pārliecības brīvība, kas nostiprināta Konvencijas 9. pantā, ir viens no demokrātiskas sabiedrības stūrakmeņiem. Tā veido vienu no būtiskākajiem ticīgo identitātes un dzīves izpratnes elementiem, bet tā ir vērtīga arī ateistiem, agnostiķiem, skeptiķiem un vienaldzīgajiem. Plurālisms, kas panākts ar grūtībām gadsimtu gaitā, ir būtisks visai sabiedrībai. Proti, šī brīvība nozīmē piederēt vai nepiederēt pie kādas reliģijas, to piekopt vai nepiekopt. Reliģijas brīvība ir galvenokārt individuālās ticības jautājums, taču tā ietver arī brīvību “izrādīt reliģiju” individuāli un privāti vai kopā ar citiem, publiski, un kopā ar tiem, kam ir tāda pati ticība. Ticīgo tiesības uz reliģijas brīvību, kas ietver tiesības izrādīt savu reliģiju kolektīvi, paredz to, ka ticīgie var brīvi apvienoties un valsts nevar nepamatoti iejaukties šajās tiesībās. Reliģisku kopienu autonomija ir neaizstājama demokrātiskā sabiedrībā nepieciešamā plurālisma sastāvdaļa, un tāpēc tā ir Konvencijas 9. pantā ietvertās garantijas pamatā (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009. gada 15. septembra sprieduma lietā “Miroļubovs pret Latviju”, pieteikums Nr. 798/05, 80. punktu*).

Savukārt Satversmes 102. pantam līdzīga norma ir ietverta Konvencijas 11. pantā. Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka jautājumi, kas skar reliģiskas kopienas organizāciju, aplūkojami kontekstā ar Konvencijas 11. pantu, kas aizsargā reliģiskās apvienības no nepamatotas valsts iejaukšanās. Ja reliģijas brīvība neaizsargātu reliģisku kopienu organizatorisko dzīvi, arī visi citi reliģiskās brīvības aspekti tiktu vājināti (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2016. gada 26. aprīļa sprieduma lietā “İzzettin Doğan and Others v. Turkey”, pieteikums Nr. 62649/10, 93. punktu*).

Arī Eiropas Padomes komisija “Demokrātija caur tiesībām” (Venēcijas komisija) atzinusi, ka tiesības uz reliģijas brīvību ir cieši saistītas un konkretizējamas kopsakarā ar biedrošanās brīvību [*sk. Eiropas Padomes komisijas “Demokrātija caur tiesībām”*

(Venēcijas komisija) 2012. gada 19. marta atzinuma CDL-AD(2012)004 par Ungārijas 2011. gada Baznīcu likumu 19. punktu, pieejams interneta vietnē: <http://www.venice.coe.int>].

Ievērojot iepriekšminētos apsvērumus, Satversmes tiesa secina, ka reliģisko organizāciju apvienošanās reliģiskās pārliecības paušanai ietilpst gan Satversmes 99. panta, gan 102. panta tvērumā. Reliģiskās organizācijas tiesības uz reliģijas brīvību tās ārējā izpausmē aizsargā vērtības, kuras aizsargā arī tiesības uz biedrošanās brīvību. Tāpēc tiesības uz reliģijas brīvību tās ārējā izpausmē ir konkretizējamas kontekstā ar tiesībām uz biedrošanās brīvību.

Līdz ar to reliģiskās organizācijas tiesības uz biedrošanās brīvību ar reliģiskas darbības raksturu ietilpst Satversmes 99. un 102. panta tvērumā.

19. Eiropas Cilvēktiesību tiesa, interpretējot Konvencijas 9. pantu, atzinusi, ka atteikums piešķirt reliģiskajai organizācijai juridiskās personas statusu ir reliģijas brīvības ierobežojums (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001. gada 13. decembra sprieduma lietā "Metropolitan Church of Bessarabia and Others v. Moldova", pieteikums Nr. 45701/99, 105. punktu*).

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka ar atteikumu reliģiskajām organizācijām – draudzēm – piešķirt baznīcas statusu tām attiecīgi tiek atteikts arī juridiskās personas statuss. Savukārt Saeima skaidro, ka reliģiskā organizācija, arī draudze, ar brīdi, kad tā tiek reģistrēta reliģisko organizāciju un to iestāžu reģistrā, iegūst juridiskās personas statusu un var veikt visas tās pašas darbības, ko ir tiesīgas veikt juridiskās personas.

Satversmes tiesa secina, ka atbilstoši Reliģisko organizāciju likuma 13. panta pirmajai daļai juridiskās personas statusu reliģiskās organizācijas, tostarp draudzes, kā pamatoti norādījusi Saeima, iegūst jau ar to reģistrācijas brīdi. Tomēr no Reliģisko organizāciju likuma normām izriet, ka šāds statuss tiek noteikts uz laiku. Proti, atbilstoši likuma 8. panta sestajai daļai reliģiskās organizācijas ikgadējai pārreģistrācijai dokumenti iesniedzami reģistra iestādei ne vēlāk kā divus mēnešus pirms reģistrācijas termiņa beigām. Savukārt atbilstoši likuma 18. panta ceturtajai daļai, citstarp gadījumā, kad reliģiskā organizācija nav iesniegusi dokumentus šā likuma 8. panta sestajā daļā noteiktajā termiņā, reģistra iestāde nākamajā dienā pēc reģistrācijas termiņa beigām pieņem lēmumu par reliģiskās organizācijas izslēgšanu no reģistra.

Saeima norādījusi, ka liegums iegūt vienas (vienotas) juridiskās personas statusu ierobežo pārreģistrējamu draudžu iespējas rīkoties vienoti viena subjekta (baznīcas) vārdā un īstenot reliģiskās pārliecības brīvību tādos aspektos, kādos šo brīvību var īstenot tikai reģistrēta reliģiskā savienība (baznīca).

Satversmes tiesa atzīst, ka tiesību biedroties reliģijas brīvības īstenošanai ierobežojumu veido ne tikai juridiskās personas statusa atteikums. To veido arī tāds regulējums, kas kavē reliģiskās kopienas izmantot biedrošanās tiesības reliģijas brīvības īstenošanai arī citās organizatoriskajās formās.

Venēcijas komisija atzinusi, ka tiesību paust reliģisko pārliecību neatņemams elements ir tiesības iegūt juridiskās personas statusu pietiekami elastīgā veidā (angļu val. – *suitable flexibility*), kas piemērots dažādajiem reliģisku kopienu organizācijas veidiem. Tikpat svarīgi ir tas, ka šādā veidā organizētai vienībai ir jāspēj pilnīgi īstenot reliģiskās darbības un darbības, ko parasti veic reģistrētas nevalstiskas juridiskās personas [sk. *Venēcijas komisijas 2012. gada 19. marta atzinuma CDL-AD(2012)004 par Ungārijas 2011. gada Baznīcu likumu 39.–40. punktu, pieejams interneta vietnē: <http://www.venice.coe.int/>]. Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka valstij ir pozitīvs pienākums ieviest atzīšanas sistēmu, kas atvieglo juridiskās personas statusa iegūšanu reliģiskām kopienām (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2014. gada 8. aprīļa sprieduma lietā “Magyar Keresztény Mennonita Egyház and Others v. Hungary”, pieteikumi Nr. 70945/11, 23611/12, 26998/12, 41150/12, 41155/12, 41463/12, 41553/12, 54977/12, 56581/12, 90. punktu*).*

Līdz ar to reliģiska kopiena atbilstoši Reliģisko organizāciju likuma 13. panta pirmajai daļai iegūst juridiskās personas statusu jau brīdī, kad tā tiek reģistrēta kā draudze, bet šāds juridiskās personas statuss tai tiek piešķirts tikai uz laiku. Attiecīgās apstrīdētās normas ierobežo arī reliģisko organizāciju – draudžu – tiesības apvienoties reliģiskajā savienībā (baznīcā) un līdz ar to iegūt kopīgu pārstāvniecību. Līdz ar to Satversmes tiesa secina, ka attiecīgās apstrīdētās normas ierobežo reliģisku kopienu tiesības biedroties reliģijas brīvības īstenošanai, proti, tās jaunizveidotām draudzēm ierobežo Satversmes 99. un 102. pantā noteiktās pamattiesības.

20. Eiropas Cilvēktiesību tiesa gadījumos, kad tiek ierobežota reliģiskas kopienas biedrošanās brīvība, Konvencijas 9. un 11. pantā noteikto tiesību ierobežojumu izvērtē kopsakarā, atzīstot, ka tiesības kolektīvi rīkoties kādā jomā ir viens no svarīgākajiem biedrošanās brīvības elementiem, bez kura šīm tiesībām nebūtu nozīmes (sk., piemēram, *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008. gada 31. jūlija sprieduma lietā “Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas and Others v. Austria”, pieteikums Nr. 40825/98, 61.–62. punktu*).

Arī pieaicinātā persona E. Levits norādījis, ka tiesības uz reliģijas brīvību pārklājas ar Satversmes 102. pantā noteikto biedrošanās brīvību, tāpēc Satversmes 99. panta konkretizācijai izmantojams Satversmes 102. pants.

Tā kā reliģiskās organizācijas tiesības uz biedrošanās brīvību ar reliģiskas darbības raksturu ietilpst gan Satversmes 99. panta, gan 102. panta tvērumā, šajās Satversmes normās noteikto pamattiesību ierobežojums ir izvērtējams pēc vienotas metodoloģijas. Līdz ar to Satversmes tiesa izvērtēs atbilstību šīm Satversmes normām, aplūkojot tajās garantētās tiesības vienlaikus un kopsakarā.

21. Satversmes 99. un 102. pantā ietvertās tiesības biedroties reliģijas brīvības īstenošanai var tikt ierobežotas. Pamattiesību ierobežojuma gadījumā Satversmes tiesai ir jāizvērtē, vai minēto tiesību ierobežojums ir attaisnojams, proti, vai:

1) tas ir noteikts ar likumu;

2) tam ir leģitīms mērķis;

3) tas ir samērīgs (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 18. marta sprieduma lietā Nr. 2010-50-03 9.–12. punktu un 2013. gada 10. maija sprieduma lietā Nr. 2012-16-01 25. punktu*).

21.1. Lai izvērtētu Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrajā daļā un 8. panta ceturtajā daļā ietvertā pamattiesību ierobežojuma atbilstību Satversmes 99. un 102. pantam, visupirms jāpārbauda, vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, proti:

1) vai likums ir pieņemts, ievērojot normatīvajos aktos paredzēto kārtību;

2) vai likums ir izsludināts un publiski pieejams atbilstoši normatīvo aktu prasībām;

3) vai likums ir pietiekami skaidri formulēts, lai persona varētu izprast no tā izrietošo tiesību un pienākumu saturu un paredzēt tā piemērošanas sekas (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2015. gada 2. jūlija sprieduma lietā Nr. 2015-01-01 14. punktu*).

Lietas dalībnieki un pieaicinātās personas ir vienisprātis un arī Satversmes tiesai nerodas šaubas par to, ka Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrā daļa un 8. panta ceturta daļa pieņemta normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, ir izsludināta un publiski pieejama atbilstoši normatīvo aktu prasībām.

Attiecīgajās apstrīdētajās normās ietvertā ierobežojuma formulējums ir pietiekami skaidrs. Persona var izprast šā ierobežojuma saturu un paredzēt tā piemērošanas sekas.

Līdz ar to pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu.

21.2. Ikvienu pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojumam jābūt noteiktam svarīgu

interesu – leģitīma mērķa – labad (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2005. gada 22. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-19-01 9. punktu*).

Satversmes 116. pants noteic, ka personas tiesības, kas ietvertas citstarp Satversmes 102. pantā, var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Turklāt Satversmes 116. pants noteic, ka uz šajā pantā minēto nosacījumu pamata var ierobežot arī reliģiskās pārliecības paušanu.

Ja ir noteikti tiesību ierobežojumi, tad pienākums uzrādīt un pamatot šādu ierobežojumu leģitīmo mērķi Satversmes tiesas procesā visupirms ir institūcijai, kas izdevusi apstrīdēto aktu, konkrētajā gadījumā – Saeimai (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2014. gada 11. decembra sprieduma lietā Nr. 2014-05-01 18. punktu*).

Saeima norāda, ka pārreģistrācijas pienākuma mērķis ir aizsargāt sabiedrību no valstij jaunu un nezināmu draudžu, iespējams, kaitīgas ietekmes, nepieļaut reliģiskās organizācijas statusa ļaunprātīgu izmantošanu un prettiesisku darbību. Potenciāli draudi esot novēršami, ja valstij ir iespējas jaunizveidotu draudžu pārreģistrācijas periodā pārbaudīt to darbību un liegt tām dibināt reliģisko savienību (baznīcu) ar hierarhiski augstāku organizācijas pakāpi un pastāvīgas reliģiskās organizācijas statusu. Tātad apstrīdētajās normās paredzētajam ierobežojumam ir vairāki Satversmes 116. pantā nostiprinātie leģitīmie mērķi – citu cilvēku tiesību, demokrātiskās valsts iekārtas, sabiedrības drošības, labklājības un tikumības aizsardzība. Šādam viedoklim pievienojas arī Tieslietu ministrija.

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka ierobežojuma, kas liedz izveidot baznīcu pirms pārreģistrēšanās perioda beigām, leģitīmais mērķis esot publiskās kārtības nodrošināšana, pārliecinoties, ka baznīcu veidojošās draudzes ievēro normatīvos aktus, kā arī ir stabilas un spēj pastāvēt ilgstoši.

Savukārt E. Levits norāda, ka šāds mērķis varētu tikt atzīts par leģitīmu tikai attiecībā uz Latvijā jaunām, nepazīstamām konfesijām, taču ne attiecībā uz pareizticīgo konfesiju un luterāņu konfesiju. Šim likumā noteiktajam ierobežojumam esot pārāk plašs tvērums, jo šis ierobežojums aptverot arī gadījumus, kuros tam nav leģitīma mērķa.

Satversmes tiesa konstatē, ka jau Augstākās padomes pieņemtajā likumā “Par reliģiskajām organizācijām” (kas bija spēkā līdz 1995. gada 9. oktobrim) bija iekļauts ierobežojums, kas reliģiskām kopienām liedza reģistrēties trīs gadus pēc attiecīga pieteikuma iesniegšanas Reliģijas lietu nodaļai, lai citstarp varētu pārliecināties par to darbības atbilstību normatīvajiem aktiem (*sk. likuma “Par reliģiskajām organizācijām” 5. panta trešo daļu redakcijā, kas bija spēkā no 1991. gada 13. jūnija*). Reģistrācijas ierobežojums uz trim gadiem tika noteikts ar 1991. gada

13. jūnija likumu “Par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas Republikas likumā “Par reliģiskajām organizācijām””. Grozījumus iesniedza Augstākās padomes Reliģijas lietu konsultatīvā padome. Grozījumu pamatojumā tā norādījusi, ka Latvijas Republikā tiek veidotas jaunas draudzes, kuras neatzīst jau esošo konfesiju izveidotos un oficiāli reģistrētos centrus, pretēji likumam organizē reliģiska rakstura mācību iestādes, misijas un cenšas līdzās jau esošajiem konfesiju centriem radīt alternatīvas vadošas institūcijas. Šāda minēto draudžu darbība esot atklāti vērsta uz ticīgo šķelšanos un iejaukšanos citu reliģisko organizāciju darbībā. Tiekot veidoti arī dažādi Latvijā netradicionāli un ārpuskonfesionāli reliģiskie grupējumi, kuri, tikko izveidojušies, jau pieprasa tos nekavējoties oficiāli atzīt un dot tiem juridiskās personas statusu (*sk. lietas materiālu 5. sēj. 66. lp.*).

Minēto grozījumu izstrādes materiālos ietvertajā dokumentā “Pamatojums nepieciešamajām izmaiņām un papildinājumiem Latvijas Republikas likumā “Par reliģiskajām organizācijām”” norādīts, ka ir nepieciešams iepazīties ar jaunu reliģisko organizāciju konfesionālo piederību, darbības mērķiem, uzdevumiem un to faktisko saturu. Esot nepieciešams zināms laika periods, lai konstatētu minēto apvienību darbības ievirzi un atbilstību tautas mentalitātei, tradīcijām. Šādus apsvērumus apstiprinot sūdzības, kas iesniegtas par atsevišķu netradicionālo reliģisko apvienību prettiesisko darbību (*sk. lietas materiālu 5. sēj. 31. lp.*).

Reliģisko organizāciju likuma izstrādes laikā sākotnēji tā projektā bija iekļauta no likuma “Par reliģiskajām organizācijām” pārņemta tiesību norma, kas reliģiskai kopienai paredzēja trīs gadus ilgu reģistrācijas ierobežojumu, lai pārliecinātos par tās lojalitāti valstij un darbības atbilstību normatīvajiem aktiem (*sk. lietas materiālu 3. sēj. 1.–10. lp.*). Apspriežot likumprojektu, šīs normas redakcija tika grozīta. Visupirms tika paredzēts, ka reliģiskā organizācija – draudze – var tikt reģistrēta, bet tai nosakāms trīs gadus ilgs pārreģistrācijas periods, lai varētu pārliecināties par tās lojalitāti valstij un darbības atbilstību normatīvo aktu prasībām (*sk. lietas materiālu 3. sēj. 23.–33. lp.*). Visbeidzot tika iesniegts un atbalstīts priekšlikums noteikt desmit gadus ilgu pārreģistrācijas laiku (*sk. 5. Saeimas 1995. gada 6. un 7. septembra sēdes stenogrammu*). Priekšlikums tika pamatots ar to, ka reliģiskā organizācija var trīs gadus deklarēt savu uzticību valstij, likumam un sabiedrībai, bet pēc tam izvērst klaji antisabiedrisku darbību.

Attiecīgās apstrīdētās normas paredz, ka no katras jaunizveidotas reliģiskās organizācijas – draudzes – pirmās reģistrācijas brīža tiek vērtēta tās darbības atbilstība normatīvo aktu prasībām. Šāda uzraudzība un nogaidīšanas periods līdz tam, kad reliģiskā organizācija var iegūt tiesības veidot reliģisko savienību (baznīcu), neietver tiesības vērtēt reliģiskās organizācijas ticības aspektus. Tādējādi Satversmes tiesa

secina, ka tas, kādu konfesijālo piederību reliģiskā organizācija norāda savos statūtos, neietekmē minētās uzraudzības leģitīmo mērķi.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka valstīm ir tiesības pārbaudīt, vai konkrēta kopiena tās reliģisko mērķu sasniegšanas vārdā neveic tādas darbības, kas kaitē sabiedrības drošībai vai publiskajai kārtībai (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001. gada 13. decembra sprieduma lietā "Metropolitan Church of Bessarabia and Others v. Moldova", pieteikums Nr. 45701/99, 113. punktu*).

Satversmes tiesa uzskata, ka pārreģistrācijas prasība jaunizveidotām draudzēm izvirzīta, lai izvairītos no tā, ka reliģiskās savienības (baznīcas) statuss tiktu ļaunprātīgi izmantots un tiktu veiktas prettiesiskas darbības, apdraudot sabiedrības drošību un publisko kārtību. Tādējādi apstrīdētajās normās ietvertais ierobežojums kalpo tādiem Satversmes 116. pantā norādītajiem leģitīmajiem mērķiem kā citu cilvēku tiesību un sabiedrības drošības aizsardzība.

Līdz ar to pamattiesību ierobežojumam ir leģitīmi mērķi.

21.3. Izvērtējot pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, Satversmes tiesai jāpārbauda:

1) vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai jeb vai ar izraudzīto līdzekli var sasniegt leģitīmo mērķi;

2) vai šāda rīcība ir nepieciešama jeb vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem;

3) vai ierobežojums ir atbilstošs jeb vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu.

Ja, izvērtējot tiesību normu, tiek atzīts, ka tā neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tā neatbilst arī samērīguma principam un ir prettiesiska (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2007. gada 16. maija sprieduma lietā Nr. 2006-42-01 11. punktu un 2015. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2015-03-01 25. punktu*).

21.3.1. Likumdevēja izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai, ja ar konkrēto regulējumu šis mērķis tiek sasniegts (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-01-01 13. punktu*).

Desmit gadu periods, kurā katru gadu pirms pārreģistrācijas, pamatojoties uz Tieslietu ministrijas atzinumu, tiek izvērtēta draudzes darbība iepriekšējā gadā, nodrošina regulāru uzraudzību pār to, vai draudze ievēro normatīvo aktu prasības, kā arī veicina to, ka reliģiskās organizācijas neizmanto sabiedrības uzticību negodprātīgā veidā. Tātad šāds pārreģistrācijas periods ir piemērots līdzeklis pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķu – citu cilvēku tiesību un sabiedrības drošības aizsardzība – sasniegšanai.

Līdz ar to likumdevēja izraudzītais līdzeklis ir piemērots leģitīmo mērķu sasniegšanai.

21.3.2. Pamattiesību ierobežojums ir nepieciešams, ja nepastāv citi līdzekļi, kuri būtu tikpat iedarbīgi un kurus izvēloties personu pamattiesības tiktu ierobežotas mazāk. Pieteikuma iesniedzēja un pieaicinātās personas E. Levits un Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca ārpus Latvijas norāda, ka ierobežojuma leģitīmos mērķus varot sasniegt ar līdzekļiem, kuri personas pamattiesības ierobežotu mazāk.

Saudzējošāks līdzeklis ir nevis jebkurš cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru var sasniegt leģitīmo mērķi vismaz tādā pašā kvalitātē (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-01-01 14. punktu*). Satversmes tiesas kompetencē ir pārbaudīt to, vai nepastāv alternatīvi līdzekļi, kas personām Satversmē noteiktās pamattiesības aizskartu mazāk (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2017. gada 24. novembra sprieduma lietā Nr. 2017-07-01 19. punktu*).

Saeima atbildes rakstā paskaidro, ka konkrēta termiņa noteikšana, ja vien tas nav acīmredzami nesamērīgs, esot tiesībpolitiskas izšķiršanās jautājums. Attiecīgais likumdevēja tiesībpolitiskais lēmums, kas pieņemts, balstoties uz lietderības apsvērumiem sakarā ar ierobežojuma piemērošanas termiņa noteikšanu, neesot pārvērtējams citās institūcijās, tostarp Satversmes tiesā. Tāpēc citu, saudzējošāku alternatīvu līdzekļu neesot un par vissaudzējošāko līdzekli esot uzskatāms apstrīdētajās normās noteiktais ierobežojums. Saeima nevarot piekrist arī tam Pieteikuma iesniedzējas uzskatam, ka pasaulē un Latvijā jau labi pazīstamu reliģisko organizāciju darbību būtu iespējams pārbaudīt īsākā laika posmā vai bez pārreģistrācijas.

Satversmes tiesas uzdevums ir sekmēt personu pamattiesību aizsardzību. Tāpēc tās kompetencē ir likumdevēja noteikta pamattiesību ierobežojuma samērības izvērtēšana. Līdz ar to tiesa noraida Saeimas argumentu, ka apstrīdētais reliģisko organizāciju pārreģistrācijas periods nav pārvērtējams Satversmes tiesā.

Pieaicinātā persona tiesībsargs uzskata, ka apstrīdētās normas, kas paredz desmit gadus ilgu pārreģistrācijas periodu, nav pietiekami elastīgas. Tiesībsargs savu viedokli pamato ar to, ka Satversmes tiesa 2009. gada 10. novembrī izbeidza tiesvedību lietā Nr. 2009-13-0106, kas bija ierosināta par Reliģisko organizāciju likuma 10. panta trešās daļas trešā teikuma, kas noteiktos gadījumos nepieļāva konfesijā reģistrēt autonomas draudzes, atbilstību Satversmes 99. pantam un Konvencijas 9. pantam. Satversmes tiesa izbeigusi tiesvedību tāpēc, ka Saeima ar 2009. gada 29. oktobra likumu "Grozījumi Reliģisko organizāciju likumā" izslēdza apstrīdēto normu no Reliģisko organizāciju likuma. Tiesa secinājusi, ka ir novērsts lietā pastāvošais strīds, jo pēc grozījumu stāšanās spēkā kļuva iespējams reģistrēt autonomu draudzi arī tādā

gadījumā, ja to nepieļauj attiecīgās konfesijas kanoniskie noteikumi. Tiesībsargs argumentē, ka tādējādi desmit gadus ilgais pārreģistrācijas periods attiecībā uz noteiktām autonomām draudzēm nav samērīgs.

Kā uzsver Pieteikuma iesniedzēja un pieaicinātā persona tiesībsargs, ierobežojums, kas paredz desmit gadus ilgu pārreģistrācijas periodu, nav samērīgs arī tāpēc, ka saskaņā ar apstrīdētajām normām šis periods tiek skaitīts no draudzes, turklāt no visnesenāk reģistrētās draudzes, reģistrācijas brīža.

Savukārt Saeima norāda, ka atšķirīgu pārreģistrācijas periodu noteikšana atkarībā no reliģijas izplatības un atpazīstamības dažādas reliģiskās organizācijas nostādītu nevienlīdzīgā situācijā. Atšķirīga attieksme atkarībā no draudzes praktizētās reliģijas atpazīstamības nesasniegtu leģitīmo mērķi, jo būtiski esot vērtēt tieši konkrētās draudzes darbību. Šāda atšķirīga attieksme, pēc Saeimas ieskata, nebūtu attaisnojama un savienojama ar valsts kā neitrāla un neieinteresēta dažādu reliģiju, ticību un pārliecību praktizēšanas organizatora lomu.

Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā atzīts, ka pēc tā, kā nacionālie tiesību akti regulē biedrošanās brīvību un kā šī brīvība tiek īstenota, var spriest par demokrātijas līmeni attiecīgajā valstī (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2007. gada 1. februāra sprieduma lietā "Ramazanova and Others v. Azerbaijan", pieteikums Nr. 44363/02, 54. punktu*).

Eiropas Cilvēktiesību tiesa norāda, ka visām valsts iestādēm ir no Konvencijas 9. panta izrietošs pienākums pēc iespējas saīsināt laiku, kas reliģiskajai organizācijai jānogaida, pirms tai tiek piešķirts juridiskās personas statuss. Līdz ar to reliģiskajai apvienībai, kurai jau ir piešķirts juridiskās personas statuss, piemērots nogaidīšanas periods, pirms tā var iegūt stabilāku reliģiskās organizācijas statusu, ir vērtējams ar īpašu rūpību, jo valstij ir pienākums reliģiskās brīvības jomā un attiecībās ar dažādām reliģijām, konfesijām un ticībām īstenot savu varu neitrālā un objektīvā veidā (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008. gada 31. jūlija sprieduma lietā "Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas and Others v. Austria", pieteikums Nr. 40825/98, 79. un 97. punktu*).

Likumdevējs attiecīgajās apstrīdētajās normās paredzējis desmit gadus ilgu pārreģistrācijas periodu, kas skaitāms no pirmās reģistrācijas brīža, visām jaunizveidotām reliģiskajām organizācijām – draudzēm –, lai katru gadu pirms pārreģistrācijas, pamatojoties uz Tieslietu ministrijas atzinumu, pārliecinātos par to, vai reliģiskā organizācija ievēro normatīvo aktu prasības. Taču Satversmes tiesa uzskata, ka uzraudzīt to, vai reliģiskā organizācija ievēro normatīvo aktu prasības, ir iespējams arī ar citiem līdzekļiem, turklāt mazāk iejaucoties personas brīvības sfērā.

Reliģisko organizāciju likuma 5. panta sestā daļa paredz, ka tiesībaizsardzības iestādes uzrauga reliģisko organizāciju darbības atbilstību normatīvajiem aktiem un informē Tieslietu ministriju par konstatētajiem normatīvo aktu pārkāpumiem reliģisko organizāciju darbībā. Šāda informācija, ņemot vērā Reliģisko organizāciju likuma regulējumu, Tieslietu ministrijai ir nepieciešama galvenokārt tādēļ, lai tā varētu sniegt atzinumu par pārreģistrējamas reliģiskās organizācijas darbības atbilstību normatīvo aktu prasībām. Taču Satversmes tiesa uzsver, ka atbilstoši minētajai tiesību normai tiesībaizsardzības iestādēm papildus informācijas sniegšanai pašām ir pienākums uzraudzīt reliģisko organizāciju darbības atbilstību normatīvajiem aktiem. Šāds pienākums izriet arī no tiesībaizsardzības iestāžu pamatfunkcijām – aizsargāt personu tiesības, sabiedrības un valsts intereses.

Papildus tam atbilstoši Reliģisko organizāciju likuma 18. panta otrajai daļai reliģiskās organizācijas darbību, pamatojoties uz tiesas nolēmumu, var izbeigt citstarp tad: 1) ja tā ir pretrunā ar Satversmi, citiem normatīvajiem aktiem vai statūtiem (satversmi, nolikumu); 2) ja reliģiskā organizācija aicina citus neievērot likumu; 3) ja reliģiskā organizācija ar savu darbību (mācību) apdraud demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrisko mieru un kārtību, kā arī citu personu veselību un tikumību. Atbilstoši minētā panta trešajai daļai jebkurā šādā gadījumā pieteikumu tiesā var iesniegt ģenerālprokurors. Turklāt atbilstoši minētā panta piektajai daļai tiesa, ņemot vērā reliģiskās organizācijas izdarītā pārkāpuma smagumu un sekas, kā arī izvērtējot reliģiskās organizācijas darbības mērķi un darbību kopumā, var izteikt brīdinājumu reliģiskajai organizācijai, neizbeidzot tās darbību.

Šāds citu cilvēku tiesību un sabiedrības drošības apdraudējuma novēršanas līdzeklis ir alternatīvs ikgadējam pārreģistrācijas pienākumam, turklāt efektīvi individualizēts un piemērojams tieši tām reliģiskajām organizācijām, kuras apdraud citu cilvēku tiesības un sabiedrības drošību.

Ņemot vērā citās, nevis apstrīdētajās Reliģisko organizāciju likuma normās noteikto pienākumu uzraudzīt, vai reliģiskā organizācija nepārkāpj normatīvo aktu prasības un ar savu darbību neapdraud demokrātisko valsts iekārtu, publisko mieru, kārtību, citu personu veselību un tikumību, konstatējams, ka apstrīdētā ierobežojuma leģitīmos mērķus var sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē, ja tiek efektīvi izpildīti attiecīgie ar likumu noteiktie pienākumi. Līdz ar to Satversmes tiesa uzskata, ka apstrīdētā ierobežojuma leģitīmos mērķus var sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem.

Tā kā Satversmes tiesa atzīst pārreģistrācijas pienākumu par nesamērīgu, prasībai pēc Tieslietu ministrijas atzinuma pie šādas pārreģistrācijas, kas ietverta 8. panta ceturtās daļas otrajā teikumā, zūd tiesiska nozīme.

Tādējādi Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrā daļa, ciktāl tā neparedz tiesības jaunizveidotām draudzēm izveidot reliģisku savienību (baznīcu) pirms desmit gadus ilga pārreģistrācijas perioda beigām, un Reliģisko organizāciju likuma 8. panta ceturtnā daļa, kas noteic šo pārreģistrācijas prasību, periodu un kārtību, neatbilst samērīguma principam un līdz ar to arī Satversmes 99. un 102. pantam.

22. Pieteikuma iesniedzēja apstrīd arī Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešās daļas atbilstību Satversmes 91., 99. un 102. pantam.

Saeima lūgusi izbeigt tiesvedību šajā lietas daļā, jo attiecīgā apstrīdētā norma nav piemērojama administratīvajā lietā, kurā Pieteikuma iesniedzēja vērsusies Satversmes tiesā. Šādam uzskatam pievienojas arī pieaicinātā persona Tieslietu ministrija un Latvijas Pareizticīgā baznīca. Taču Saeima norāda, ka arī tādā gadījumā, ja Satversmes tiesa atzītu pārreģistrācijas periodu par neatbilstošu Satversmei, Pieteikuma iesniedzējai nāktos secināt, ka labvēlīgu administratīvo aktu nav iespējams izdot, jo lietā trūkst Tieslietu ministrijas atzinuma par reliģiskas organizācijas darbību. Neizpildoties šim labvēlīga administratīvā akta izdošanas priekšnoteikumam, administratīvajai tiesai nebūtu pamata konkrētās administratīvās lietas ietvaros pašai vērtēt Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešajā daļā noteiktā kritērija izpildi.

Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.¹ panta pirmās daļas 2. punktam tiesas ir konkrētās konstitucionālās kontroles subjekts. Tāpēc tās nevar iesniegt abstraktās konstitucionālās kontroles pieteikumu Satversmes tiesā. Proti, tiesa var vērsties ar pieteikumu un Satversmes tiesa pēc tiesas pieteikuma var izvērtēt tikai tādu tiesību normu satversmību, kuras ir piemērotas vai būtu jāpiemēro konkrētajā lietā.

Pieteikuma iesniedzēja ir pamatojusi, ka attiecīgā apstrīdētā norma var tikt piemērota administratīvajā lietā, ja Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrajā daļā un 8. panta ceturtnajā daļā noteiktais ierobežojums, kas liedz jaunizveidotām draudzēm izveidot reliģisku savienību (baznīcu) pirms desmit gadus ilgā pārreģistrācijas perioda beigām, tiek atzīts par neatbilstošu Satversmei.

Satversmes tiesa noraida Saeimas argumentu, ka administratīvā tiesa šādā gadījumā nevarētu lemt par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, jo lietā nav Tieslietu ministrijas atzinuma, kuru nepieciešams saņemt pirms reliģiskās savienības (baznīcas) reģistrācijas. Augstākā tiesa jau iepriekš ir atzinusi, ka atbildētāja pusē pieaicinātai iestādei jāpieliek pūles, lai nekavētu strīda objektīvu izskatīšanu tiesā, un nekas neliedz Tieslietu ministrijai tiesas procesa laikā patstāvīgi izvērtēt atzinuma par reliģiskās organizācijas darbību sniegšanai nepieciešamo informāciju (pēc būtības

sniegt atzinumu jau tiesā) [sk. *Augstākās tiesas 2011. gada 17. jūnija sprieduma lietā Nr. SKA-505/2011 (A42672807) 13. punktu*].

Tā kā Satversmes tiesa jau atzinusi Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrajā daļā un 8. panta ceturtajā daļā noteikto ierobežojumu par neatbilstošu Satversmei, tai ir jāizvērtē arī Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešās daļas atbilstība Satversmei.

Līdz ar to tiesvedība par Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešās daļas satversmību ir turpināma.

23. Ja ir apstrīdēta tiesību normas atbilstība vairākām Satversmes normām, tad Satversmes tiesai, ņemot vērā izskatāmās lietas būtību, ir jānosaka efektīvākā pieeja šīs atbilstības izvērtēšanai (sk. *Satversmes tiesas 2017. gada 8. marta sprieduma lietā Nr. 2016-07-01 14.2. punktu*).

No lietas materiāliem izriet, ka lietas pamatjautājums visupirms attiecas uz Satversmes 99. un 102. pantā ietvertajām tiesībām. Savukārt pēc tam, kad pārbaudīta attiecīgās apstrīdētās normas atbilstība Satversmes 99. un 102. pantam, ir iespējams, balstoties uz iegūtajiem secinājumiem, izvērtēt attiecīgās apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. pantam.

Līdz ar to Satversmes tiesa visupirms izvērtēs Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešās daļas atbilstību Satversmes 99. un 102. pantam, bet pēc tam – atbilstību Satversmes 91. pantam.

24. Pieteikuma iesniedzēja apstrīd Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešās daļas atbilstību Satversmes 99. un 102. pantam, jo šī norma pārkāpjot valsts neitralitātes prasību tādējādi, ka liekot visām pie vienas konfesijas piederošām reliģiskajām grupām apvienoties, pakļaujoties vienai vadībai, vai arī liedzot apvienoties organizatoriskās struktūrās pēc pašu ticīgo ieskata.

Pieteikuma iesniedzēja un pieaicinātā persona E. Levits uzskata, ka ir ierobežotas Satversmes 99. un 102. pantā noteiktās pamattiesības to kopsakarā. Savukārt pieaicinātā persona R. Balodis uzskata, ka Satversmes 102. pants gan sniedzot papildu garantijas, bet ar ierobežojumu, kas liedz jaunizveidotām draudzēm izveidot baznīcu, Satversmes 102. pantā paredzētās tiesības neesot aizskartas.

Vērtējot Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešās daļas radīto Satversmes 99. un 102. pantā noteikto pamattiesību aizskārums un tā satversmību, jāņem vērā šā sprieduma 18.–20. punktā secinātais. Proti, reliģisko organizāciju apvienošanās un dažādu formu reliģisko kopienu reģistrācijas ierobežojumi ir uzskatāmi par Satversmes 99. un 102. pantā noteikto pamattiesību aizskārums, un Satversmes tiesai ir jāizvērtē šā aizskārums atbilstība abām minētajām Satversmes normām to kopsakarā.

Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešā daļa paredz, ka vienas konfesijas draudzes var izveidot valstī tikai vienu reliģisko savienību (baznīcu). Atbilstoši likuma 13. panta otrajai daļai reliģiskās savienības (baznīcas) tiesību apjoms ir plašāks nekā reliģiskās organizācijas – draudzes – tiesību apjoms. Proti, atbilstoši minētajai tiesību normai tikai reģistrētām reliģiskajām savienībām (baznīcām) vai diecēzēm ir tiesības izveidot garīgā personāla mācību iestādes, klosterus, misijas un diakonijas iestādes. Arī Saeima norādījusi, ka reliģiskās savienības (baznīcas) forma reliģisko organizāciju formu hierarhijā ieņem augstāku pakāpi nekā draudze un šis statuss apliecina noteiktu draudžu kopuma ilglaicīgu pastāvēšanu, apvienošanos lielākā veidojumā un tiesību pārmantojamību, tāpēc likumdevējs reliģiskajām savienībām (baznīcām) noteicis arī īpašas tiesības. Saeima norāda arī to, ka liegums iegūt Latvijas Republikas reliģisko organizāciju formu hierarhiskajā struktūrā augstāku – reliģiskās savienības (baznīcas) – pakāpi ierobežo draudžu iespējas īstenot reliģiskās pārliecības brīvību tādos aspektos, kādos šo brīvību var īstenot tikai reģistrēta reliģiskā savienība (baznīca).

Satversmes tiesa atzīst, ka ierobežojums, kas liedz jaunizveidotām draudzēm iegūt reliģisko organizāciju formu hierarhiskajā struktūrā augstāku – reliģiskās savienības (baznīcas) – pakāpi, un tādējādi arī liegums draudzēm reliģiskās pārliecības paušanai apvienoties, līdz ar to iegūstot kopīgu pārstāvniecību, ierobežo reliģisko organizāciju – draudžu – tiesības biedroties reliģijas brīvības īstenošanai.

Līdz ar to Satversmes tiesai jāizvērtē, vai Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešā daļa atbilst tiesībām biedroties reliģijas brīvības īstenošanai, kas izriet no Satversmes 99. un 102. panta to kopsakarā.

25. Satversmes tiesa jau iepriekš šajā spriedumā norādījusi, ka Satversmes 99. un 102. pantā ietvertās tiesības biedroties reliģijas brīvības īstenošanai var tikt ierobežotas. Satversmes tiesai arī attiecībā uz šo apstrīdēto normu ir jāizvērtē, vai attiecīgo pamattiesību ierobežojums ir attaisnojams, proti, vai:

- 1) tas ir noteikts ar likumu;
- 2) tam ir leģitīms mērķis;
- 3) tas ir samērīgs.

25.1. Lai izvērtētu Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešajā daļā ietvertā pamattiesību ierobežojuma atbilstību Satversmes 99. un 102. pantam, visupirms jāpārbauda, vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, proti:

- 1) vai likums ir pieņemts, ievērojot normatīvajos aktos paredzēto kārtību;
- 2) vai likums ir izsludināts un publiski pieejams atbilstoši normatīvo aktu prasībām;

3) vai likums ir pietiekami skaidri formulēts, lai persona varētu izprast no tā izrietošo tiesību un pienākumu saturu un paredzēt tā piemērošanas sekas.

Lietas dalībnieki un pieaicinātās personas ir vienisprātis, ka apstrīdētā norma ir pieņemta normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, kā arī izsludināta un publiski pieejama atbilstoši normatīvo aktu prasībām. Taču starp lietas dalībniekiem un pieaicinātajām personām nav vienprātības par šīs apstrīdētās normas saturu un tādējādi pastāv šaubas par to, vai tiesību norma ir pietiekami skaidri formulēta.

Pieaicinātā persona Tieslietu ministrija norāda, ka praksē varot rasties problēmas ar Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešās daļas interpretāciju un konfesiju nosaukumu ierakstīšanu valsts publiskajā reģistrā tā, lai tos varētu atšķirt, tomēr tas neesot uzskatāms par pietiekamu iemeslu apšaubīt attiecīgās prasības atbilstību Satversmei.

Saeima atbildes rakstā norāda, ka draudze pati nosaka savu konfesionālo piederību, reģistrācijas dokumentu iesniegšanas procesā apliecinot savu izvēli neiekļauties nevienā jau reģistrētā reliģiskajā savienībā (baznīcā), bet darboties autonomā statusā. Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešā daļa neesot tulkojama tādējādi, ka tā liegtu pastāvīgas reliģiskās organizācijas statusu ieguvušajām draudzēm, kas izpildījušas likuma prasības, dibināt reliģisko savienību – Latvijas Pareizticīgo autonomo baznīcu.

Pieaicinātā persona tiesībsargs pauž šaubas par to, vai apstrīdētās normas teksts ir interpretējams tik plaši, kā to dara Saeima. Saeimas sniegtais normas satura skaidrojums būtībā radot tādu iespaidu, ka šī norma ir deklaratīva un faktiski neietekmē baznīcas reģistrācijas procesu. Apstrīdētā norma neesot formulēta pietiekami precīzi, lai izslēgtu šaubas par to, ka tā tiek piemērota atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrai.

Satversmes tiesa secina, ka Saeimas norādītā Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešās daļas interpretācija ir aplūkojama kopsakarā ar Saeimas sniegto jēdziena “konfesija” skaidrojumu.

Saeima un pieaicinātā persona Tieslietu ministrija norāda, ka jēdziens “konfesija” piepildāms ar saturu katrā konkrētajā gadījumā un vēsturiski saprotams tādējādi, ka starp konfesiju un atsevišķu baznīcu, kurā šīs konfesijas mācība tiek sludināta, ir iespējams likt vienādības zīmi. Tādēļ, pēc Tieslietu ministrijas ieskata, reliģiskās kopienas (grupas) izvēle veidot no pastāvošajām reliģiskajām savienībām (baznīcām) neatkarīgu, autonomu draudzi norāda uz tās konfesionālo atšķirību no valstī jau pastāvošajām reliģiskajām savienībām (baznīcām), proti, uz citādu kanoniskās mācības izpratni (interpretāciju) un atšķirīgām reliģiskajām procedūrām.

Pieaicinātā persona Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca ārpus Latvijas norāda, ka tā nevarot Latvijā reģistrēties kā reliģiskā savienība (baznīca) tāpēc, ka evaņģēliski luteriskajā konfesijā jau esot reģistrēta viena reliģiskā savienība (baznīca).

Arī pieaicinātā persona Latvijas Pareizticīgā baznīca uzskata, ka vienas konfesijas draudzes var izveidot valstī tikai vienu reliģisko savienību (baznīcu).

Satversmes tiesai jānoskaidro, vai attiecīgās apstrīdētās tiesību normas saturs ir pietiekami skaidrs, lai persona varētu izprast no šīs normas izrietošo tiesību un pienākumu saturu un paredzēt tās piemērošanas sekas.

Atbilstoši Reliģisko organizāciju likuma 1. panta 2. punktam reliģiskās konfesijas šā likuma izpratnē ir pasaules reliģiju virzieni, kam ir savs ticības apliecinājums, mācība un dogmatika, kā arī kulta tradīcijas.

Reliģisko organizāciju likuma 9. panta pirmās daļas 1. punkts paredz, ka pieteikumam par draudzes reģistrāciju ir citstarp jāpievieno attiecīgās reliģiskās organizācijas statūti (satversme, nolikums). Atbilstoši likuma 10. panta pirmās daļas 1. punktam reliģiskās organizācijas statūtos (satversmē, nolikumā) citstarp jānorāda reliģiskās organizācijas konfesionālā piederība. Saskaņā ar šā panta trešo daļu draudzei, ja tā atzīst savu piederību pie kādas no valsts teritorijā pastāvošajām konfesijām, tas jānorāda draudzes iesniegumā, ko apstiprina attiecīgās reliģiskās savienības (baznīcas) vadība vai tās uzdevumā – diecēzes vadība. Reliģisko organizāciju likuma 3. panta trešā daļa noteic, ka reliģiskā savienība (baznīca) apvieno šajā likumā noteiktajā kārtībā reģistrētās vienas konfesijas draudzes.

Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka tiesību normu nevar izprast ārpus tās piemērošanas prakses un tiesību sistēmas, kurā tā funkcionē (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2013. gada 28. jūnija sprieduma lietā Nr. 2012-26-03 12.1. punktu un 2018. gada 15. marta sprieduma lietā Nr. 2017-16-01 16.2. punktu*).

Pieteikuma iesniedzēja kā tiesību normas piemērotājs jautājumā par reliģiskās organizācijas tiesībām reģistrēties kā reliģiskajai savienībai (baznīcai) norāda, ka attiecīgās apstrīdētās normas saturs ir skaidrs un Latvijas Pareizticīgajai autonomajai baznīcai būtu liegtas tiesības reģistrēties kā reliģiskajai savienībai (baznīcai) pareizticīgo konfesijā tāpēc, ka šajā konfesijā jau ir reģistrēta Latvijas Pareizticīgā baznīca.

Tādējādi apstrīdētajā normā ar jēdzienu “konfesija” tiek saprasts konkrēts pasaules reliģijas virziens atbilstoši tam, kādas konfesijas reliģiskās organizācijas Latvijas Republikā ir reģistrētas. Apstrīdētā norma liedz reģistrēt vairākas baznīcas tādām reliģiskām organizācijām, kuras savos statūtos noteikušas vienu un to pašu konfesionālo piederību. Tā kā izskatāmās lietas pamatā esošajā administratīvajā lietā Latvijas Pareizticīgā autonomā baznīca vēlas tikt reģistrēta kā baznīca pareizticīgo

konfesijā, bet ar šādu konfesionālo piederību jau ir reģistrēta Latvijas Pareizticīgā baznīca, attiecīgā apstrīdētā norma liedz Latvijas Pareizticīgajai autonomajai baznīcai reģistrēties kā reliģiskajai savienībai (baznīcai).

Ņemot vērā minēto, Satversmes tiesa secina, ka apstrīdētajā normā ietvertais ierobežojums, kura dēļ vienā konfesijā (šajā gadījumā pareizticīgo konfesijā) var tikt reģistrēta tikai viena baznīca, ir pietiekami skaidri formulēts. Persona no Reliģisko organizāciju likuma regulējuma kopumā var izprast arī no attiecīgās apstrīdētās normas izrietošo tiesību saturu un paredzēt šīs normas piemērošanas sekas.

Līdz ar to pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu.

25.2. Satversmes tiesa jau iepriekš šajā spriedumā norādījusi, ka ikviena pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojumam jābūt noteiktam svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad, un pienākums uzrādīt un pamatot pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi Satversmes tiesas procesā visupirms ir institūcijai, kas izdevusi apstrīdēto aktu, konkrētajā gadījumā – Saeimai.

Saeimas atbildes rakstā viedoklis šajā jautājumā tieši nav izteikts.

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka ar attiecīgo apstrīdēto normu noteiktajam tiesību ierobežojumam varētu būt leģitīms mērķis, proti, nodrošināt publisko kārtību, kā arī vienkāršot valsts attiecības ar reliģiskās konfesijas pārstāvjiem.

Pieaicinātā persona R. Balodis norāda, ka attiecīgajā apstrīdētajā normā noteiktajam tiesību ierobežojumam bija leģitīms mērķis, jo likumdevējs vēlējās pasargāt reliģiskās organizācijas no šķelšanās un strīdiem par īpašuma sadali. Šī apstrīdētā norma esot jāskata ciešā saistībā ar denacionalizācijas procesu un likumu “Par īpašumu atdošanu reliģiskajām organizācijām”. Īpašumu atgūšanas procesā vajadzējis izvairīties no sajukuma radīšanas, tādēļ kopš 1991. gada ieviests princips “vienā konfesijā viena baznīca”. Šis princips esot bijis lietderīgs un pamatots ilgu laiku, taču šobrīd tā pastāvēšana vairs neesot attaisnojama, jo tas esot uzskatāms par valsts pārliecīgu un pārspīlētu interesi par baznīcu iekšējām lietām.

Arī pieaicinātā persona E. Levits norāda, ka pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis varēja būt saistīts ar īpašo situāciju, kad valsts denacionalizēja īpašumus, kurus padomju okupācijas vara bija baznīcām atņēmusi, un valstij bija vienkāršāk kā subjektu, kurš tiesīgs atgūt īpašumus, katrā konfesijā saskatīt tikai vienu baznīcu. Netiešā veidā tādējādi esot novērsta baznīcu sadrumstalošanās un šķelšanās ar īpašumu saistītu strīdu dēļ. Šobrīd situācija esot citāda. Tādēļ mērķis, kas sākotnēji varbūt bijis leģitīms, vairs nevarot attaisnot attiecīgo ierobežojumu. Līdz ar to attiecīgā apstrīdētā norma esot zaudējusi savu agrāko, iespējams, leģitīmo mērķi un šobrīd tās

teorētiski iespējamie leģitīmie mērķi neesot uzskatāmi par tādiem, kas konkrēto ierobežojumu attaisnotu.

Pēc Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas par vienu no pirmajiem Latvijas valsts pienākumiem kļuva padomju okupācijas varas nacionalizēto īpašumu denacionalizācija. Tās ietvaros likumdevējs paredzēja tiesības atgūt padomju valsts atsavinātos īpašumus atbilstoši saviem statūtiem, satversmei vai nolikumam tām darbību nepārtraukušām un juridiskās personas statusu atjaunojušām reliģiskajām organizācijām, kuras 1940. gadā bija reģistrētas Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Baznīcu un konfesiju departamentā vai Sabiedrisko lietu ministrijas Preses un biedrību departamentā, vai tām savu darbību okupācijas laikā pārtraukušām, bet pēc tam atjaunojušām reliģiskajām organizācijām, kuru tiesību pārmantojamība bija konstatēta tiesā (*sk. likumu "Par īpašumu atdošanu reliģiskajām organizācijām", sk. arī: Lazdiņš J. Īpašuma denacionalizācija Latvijas Republikā. Grām.: Jundzis T. (zin. red.) Nepārtrauktības doktrīna Latvijas vēstures kontekstā. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmijas Baltijas stratēģisko pētījumu centrs, 2017, 360.–383. lpp.*). Tādējādi īpašumu denacionalizācijas laikā regulējumam, kas katras konfesijas ietvaros ļāva izveidot tikai vienu pārvaldes centru, iespējams, bija kādi papildu mērķi un tas garantēja kādus ieguvumus. Taču no attiecīgās apstrīdētās normas izstrādes materiāliem gan neizriet secinājums, ka par konkrētā ierobežojuma mērķi būtu izvirzīta tieši īpašumu denacionalizācijas procesa atvieglošana.

Ierobežojums, kas ļauj reliģiskām kopienām vienas konfesijas ietvaros izveidot tikai vienu pārvaldes centru, bija iekļauts jau Augstākās padomes pieņemtajā likumā "Par reliģiskajām organizācijām" (*sk. likuma "Par reliģiskajām organizācijām" 4. panta sesto daļu redakcijā, kas bija spēkā no 1991. gada 13. jūnija*). Ierobežojums tika noteikts ar 1991. gada 13. jūnija likumu "Par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas Republikas likumā "Par reliģiskajām organizācijām"". Grozījumus iesniedza Augstākās padomes Reliģijas lietu konsultatīvā padome, to pamatojumā norādot, ka valstī tiek veidotas draudzes, kuras līdzās jau esošajiem konfesiju centriem rada alternatīvas vadošas institūcijas, ka šāda darbība esot vērsta uz ticīgo šķelšanos un iejaukšanos citu reliģisko organizāciju darbībā, ka vienas konfesijas draudzēm varot būt tikai viens reliģiskais centrs un ka paralēlu reliģisko centru reģistrācija bez esošo organizāciju centru piekrišanas esot jaukšanās baznīcas iekšējās lietās (*sk. lietas materiālu 5. sēj. 66. lp.*).

Minēto grozījumu izstrādes materiālos ietvertajā dokumentā "Pamatojums nepieciešamajām izmaiņām un papildinājumiem Latvijas Republikas likumā "Par reliģiskajām organizācijām"" norādīts, ka dažkārt tikko izveidojušās draudzes veidojot savus centrus un pieprasot to juridisku atzīšanu. Šie jautājumi attiecoties uz reliģisko

konfesiju iekšējo darbību un varot radīt šķelšanos vai konfliktus ar esošajām reliģiskajām organizācijām (*sk. lietas materiālu 5. sēj. 31. lp.*).

Reliģisko organizāciju likuma izstrādes laikā jau tā sākotnējā projektā tika iekļauta no likuma "Par reliģiskajām organizācijām" pārņemta tiesību norma, kas paredzēja, ka vienas konfesijas draudzes valstī var izveidot tikai vienu reliģisko savienību (*sk. lietas materiālu 3. sēj. 1.–10. lp.*). Apspriežot likumprojektu, vienīgi precizēta šīs normas redakcija (*sk. lietas materiālu 3. sēj. 23.–41. lp.*).

Ņemot vērā minēto, Satversmes tiesa secina, ka ierobežojums, kas liedz draudzēm vienas konfesijas ietvaros reģistrēt vairāk nekā vienu baznīcu, tika noteikts, lai mazinātu reliģisko organizāciju savstarpējo šķelšanos un tādējādi, iespējams, arī veicinātu sabiedrības locekļu aizsardzību pret maldināšanu par jaunas organizācijas piederību jau pastāvošai reliģiskajai savienībai (baznīcai).

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka valstij jāievēro neitralitāte un nevajadzētu iejaukties reliģijas lietās, liekot visām vienas konfesijas reliģiskām kopienām apvienoties un pakļauties vienai vadībai vai arī liedzot reliģiskām kopienām apvienoties organizatoriskās struktūrās pēc pašu ticīgo ieskata. Valsts pienākums esot nodrošināt to, ka vairākas reliģiskās organizācijas var mierīgi pastāvēt līdzās. Turklāt vajagot ņemt vērā to, ka dažiem reliģijas virzieniem pat vēsturiski nav vienotas hierarhiskas struktūras. Pieaicinātā persona tiesībsargs pievienojas Pieteikuma iesniedzējas argumentācijai.

Arī pieaicinātā persona R. Balodis uzskata, ka valsts nepamatoti dod priekšroku tikai vienai pie konkrētas konfesijas piederīgai reliģiskajai savienībai, ļaujot vienīgi tai iegūt baznīcas statusu.

Savukārt pieaicinātā persona Latvijas Pareizticīgā baznīca uzskata, ka, atceļot ar attiecīgo apstrīdēto normu noteikto ierobežojumu, valsts iejauktos reliģisko organizāciju reliģiskajā darbībā. Arī pieaicinātā persona Katoļu baznīca uzskata, ka, uzturot spēkā apstrīdētajā normā noteikto ierobežojumu, valsts ievēro neitralitātes prasību. Turpretī pieaicinātā persona Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca ārpus Latvijas uzskata, ka Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešajā daļā noteiktais ierobežojums ir valsts gribas izpausme, kas nav balstīta uz reliģiju vai konfesiju kanoniskās mācības pamatprincipiem un nesamērīgi aizskar tiesības uz reliģiskās pārliecības brīvību.

Satversmes tiesa uzskata, ka viena no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatvērtībām ir cieņa pret cilvēka brīvību sekot savai sirdsapziņai, uzskatiem un pārliecībai. Jēdziens "konfesija" ir cieši saistīts ar personas reliģisko pārliecību.

Pieaicinātā persona E. Levits norādījis, ka tas, kas tiek saprasts ar jēdzieniem "reliģija", "konfesija", "pasaules uzskats" vai "redzējums", un tas, kāds saturs tajos

tiek ielikts, ir atkarīgs tikai no paša indivīda. Arī savas reliģijas saturu nosakot pati attiecīgā draudze vai baznīca. Noteicošais faktors attiecībā uz kādas reliģiskās kopas piederību kādai konfesijai esot tās pašizpratne.

2000. gada 15. jūnija likuma "Grozījumi Reliģisko organizāciju likumā" izstrādes materiāliem pievienots Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijai iesniegts informatīvs Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultātes 2000. gada 26. aprīļa atzinums par termina "konfesija" lietojumu. Tajā norādīts, ka šis termins padomju ideoloģijas gados nomainījies Latvijā pirms okupācijas lietoto terminu "ticība". Ar terminu "konfesija" citas reliģijas bez īpaša pamata tiekot pielīdzinātas atsevišķiem kristietības virzieniem. Reliģijas zinātnes literatūrā šis termins attiecībā uz citām reliģijām vairs netiekot lietots (*sk. lietas materiālu 4. sēj. 27. lp.*).

Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka tiesības uz reliģijas brīvību, izņemot īpašus gadījumus, izslēdz valsts iespēju vienalga kādā veidā vērtēt reliģisko pārliecību (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009. gada 15. septembra sprieduma lietā "Miroļubovs pret Latviju", pieteikums Nr. 798/05, 80. punktu*).

Saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru tāda reliģiskās pārliecības brīvība, kas atbilst Konvencijai, principā izslēdz iespēju, ka valsts varētu vērtēt reliģisko uzskatu leģitimitāti vai to paušanas veidus. Tiesa atzinusi, ka demokrātiskā sabiedrībā valstij nav vajadzības veikt pasākumus, lai nodrošinātu to, ka reliģiskās apvienības būtu vai turpinātu būt pakļautas vienotai vadībai. Ja reliģiska kopiena sašķeļas, tad valstij ir pienākums palikt neitrālai un objektīvai un atturēties no jebkādiem pasākumiem, kuru rezultātā priekšroka tiktu dota vienam vai otram reliģiskas kopienas vadītājam vai kuri būtu vērsti uz reliģiskas kopienas piespiešanu pretēji tās vēlmēm pakļauties vienotai vadībai. Šādā gadījumā valstij nav jāatbalsta neviens reliģiskais atzars pretstatā citiem. Valstij nav jānovērš konflikta iemesli, un tā nedrīkst atteikties no plurālisma. Valstij jānodrošina tikai tas, ka konfliktējošās reliģiskās grupas cita pret citu izturas iecietīgi (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2017. gada 23. marta sprieduma lietā "Genov c. Bulgarie", pieteikums Nr. 40524/08, 45. punktu*).

Atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras atziņām tas, ka cilvēkam tiek uzlikts pienākums īstenot savu ticības brīvību jau reģistrētas reliģiskās organizācijas ietvaros tikai tādēļ, ka, pēc valsts iestāžu domām, viņa ticība ir identiska ar šīs reliģiskās organizācijas ticību, nešķiet nepieciešams un samērīgs ar leģitīmo mērķi ļaut sabiedrībai atšķirt dažādas reliģiskās apvienības (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2017. gada 23. marta sprieduma lietā "Genov c. Bulgarie", pieteikums Nr. 40524/08, 46. punktu*).

Ņemot vērā minēto Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru, Satversmes tiesa secina, ka atbilstoši Satversmei valsts nav tiesīga atteikt reliģiskās savienības (baznīcas) reģistrāciju reliģiskai kopienai, kas sevi identificē ar tādu konfesiju, kuras ietvaros valstī jau ir reģistrēta privāto tiesību juridiskā persona – reliģiskā savienība (baznīca).

Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka mērķis novērst sabiedrības maldināšanu, kas varētu būt iespējama tādā gadījumā, ja pastāvētu vairākas reliģiskās organizācijas ar līdzīgiem nosaukumiem un līdzīgu ticību, ir atzīstams par leģitīmu (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2017. gada 23. marta sprieduma lietā “Genov c. Bulgarie”, pieteikums Nr. 40524/08, 41. punktu*). Taču Latvijā šāda sabiedrības maldināšana jau ir novērsta ar citām Reliģisko organizāciju likuma prasībām.

Atbilstoši Reliģisko organizāciju likuma 10. panta pirmās daļas 1. punktam reliģisko organizāciju statūtos (satversmē, nolikumā) ir jānorāda reliģiskās organizācijas nosaukums, kuram nepārprotami jāatšķiras ne tikai no likumos noteiktajā kārtībā valstī reģistrēto un reģistrācijai pieteikto reliģisko organizāciju un to iestāžu nosaukuma, bet arī no citos reģistra iestādes vestajos reģistros reģistrēto un reģistrācijai pieteikto subjektu nosaukumiem; nosaukums nedrīkst ietvert maldinošas ziņas par reliģiskās organizācijas tiesisko formu, darbības mērķi un veidu; nosaukums nedrīkst maldināt par draudzes piederību pie reliģiskās savienības (baznīcas), ja draudze neatzīst savu piederību pie likumā noteiktajā kārtībā reģistrētas reliģiskās savienības (baznīcas).

Tādējādi likumdevējs jau ir nodrošinājis to, ka reliģiskā organizācija reģistrējoties nevar maldināt sabiedrību par savu piederību pie citas reliģiskās organizācijas, tostarp reliģiskās savienības (baznīcas). Līdz ar to Satversmes tiesa uzskata, ka attiecīgajā apstrīdētajā normā noteiktais ierobežojums pats par sevi nav nepieciešams nedz citu cilvēku tiesību, nedz sabiedrības drošības aizsardzībai.

Satversmes tiesa secina, ka Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešajā daļā noteiktajam pamattiesību ierobežojumam demokrātiskā tiesiskā valstī, kas pamatā apvieno patstāvīgi spējīgus sabiedrības locekļus, nav leģitīma mērķa.

Tā kā apstrīdētajā normā noteiktajam ierobežojumam nav leģitīma mērķa, nav nepieciešams izvērtēt šā ierobežojuma atbilstību samērīguma principam (*sal.: Satversmes tiesas 2008. gada 12. februāra sprieduma lietā Nr. 2007-15-01 8. punkts*).

Līdz ar to Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešajā daļā noteiktajam ierobežojumam, kas liedz vienā konfesijā reģistrēt vairāk nekā vienu baznīcu, nav leģitīma mērķa un tas neatbilst Satversmes 99. un 102. pantam.

26. Konstatējot apstrīdētās normas neatbilstību kaut vienam Satversmes pantam, tā atzīstama par prettiesisku un spēkā neesošu. Tā kā Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešā daļa ir atzīta par neatbilstošu Satversmes 99. un 102. pantam, vairs nav nepieciešams vērtēt tās atbilstību Satversmes 91. pantam (*sal.: Satversmes tiesas 2018. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2017-11-03 15. punkts*).

27. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 32. panta trešo daļu tiesību norma, kuru Satversmes tiesa atzinusi par neatbilstošu augstāka juridiska spēka tiesību normai, uzskatāma par spēkā neesošu no Satversmes tiesas sprieduma publicēšanas dienas, ja Satversmes tiesa nav noteikusi citādi. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 31. panta 11. punktu Satversmes tiesa var spriedumā norādīt brīdi, ar kuru zaudē spēku apstrīdētā tiesību norma (akts), kas atzīta par neatbilstošu augstāka juridiska spēka tiesību normai.

Minētās Satversmes tiesas likuma normas Satversmes tiesai piešķir rīcības brīvību izlemt, no kura brīža spēku zaudē tāda norma, kas atzīta par neatbilstošu augstāka juridiska spēka tiesību normai. Lemjot par brīdi, kad apstrīdētā norma zaudē spēku, jāņem vērā ne vien pieteikuma iesniedzēju, bet arī citu personu tiesības un intereses. Turklāt apstrīdētās normas atzīšana par spēkā neesošu nedrīkst radīt jaunus Satversmē noteikto pamattiesību aizskārumus (*sk. Satversmes tiesas 2016. gada 29. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2015-19-01 17. punktu*).

R. Balodis savā viedoklī norādījis, ka Satversmes tiesai, ja tā atzīst apstrīdētās normas par neatbilstošām Satversmei, būtu jāparedz pārejas laiks, lai likumdevējs varētu izdarīt grozījumus normatīvajā regulējumā.

Satversmes tiesa konstatē, ka Latvijas tiesību sistēma, kas nosaka valsts un reliģisko organizāciju attiecības dažādos aspektos, piemēram, regulējot tiesības laulāt, pasniegt ticības mācību skolā, veikt kapelāna dienestu, paredz, ka šādas tiesības var izmantot konkrētas konfesijas (*sk. Civillikuma 51. un 53. pantu, Izglītības likuma 10. panta otro daļu un Reliģisko organizāciju likuma 6. panta trešo daļu*) vai konkrētas reliģiskās organizācijas (*sk. Ministru kabineta 2011. gada 15. februāra noteikumu Nr. 134 "Noteikumi par kapelāna dienestu" 5. punktu*). Satversmes tiesa secina, ka, norādot tiesību normās konkrētas konfesijas, ar tām tiek saprastas tās vienīgās baznīcas, kuras līdz šim ir reģistrētas attiecīgajā konfesijā. Šīs baznīcas vai reliģiskās draudzes [Mozus ticīgo (jūdaistu) gadījumā] un to tiesības laulāt, pasniegt ticības mācību vai veikt kapelāna dienestu ir noteiktas ar speciāliem likumiem. Tādējādi līdz šim pastāvošo baznīcu tiesības ir noteiktas ar likumu, un šāda tiesiskā kārtība netiktu aizskarta, ja apstrīdētās normas zaudētu spēku sprieduma publicēšanas

dienā. Ievērojot iepriekšminēto, Satversmes tiesa atzīst, ka apstrīdēto normu palikšana spēkā nav nepieciešama.

Satversmes 99. pantā noteikts, ka baznīca ir atdalīta no valsts. Valsts ir tiesīga deleģēt noteiktām reliģiskajām organizācijām atsevišķus valsts varas publiskus uzdevumus. Apstrīdēto normu atzīšana par spēku zaudējušām neliedz likumdevējam turpmāk pārskatīt šādas deleģēšanas kārtību un to reliģisko organizāciju loku, kurām valsts ir deleģējusi tiesības laulāt, pasniegt ticības mācību vai veikt kapelāna dienestu.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30.–32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

1. Atzīt Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otro daļu, ciktāl tā neparedz tiesības draudzēm, kuras pirmo reizi uzsāk darbību Latvijas Republikā un nepieder pie valstī jau reģistrētajām reliģiskajām savienībām (baznīcām), izveidot reliģisku savienību (baznīcu) pirms desmit gadus ilga pārreģistrācijas perioda beigām, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 99. un 102. pantam.

2. Atzīt Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešo daļu un 8. panta ceturto daļu par neatbilstošām Latvijas Republikas Satversmes 99. un 102. pantam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja

I. Ziemele